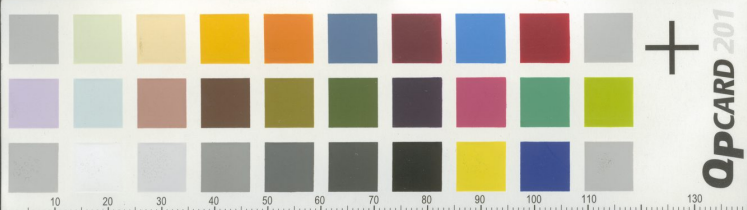

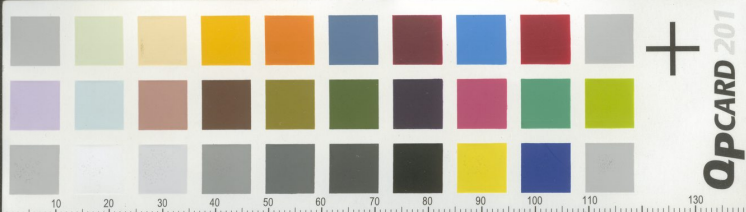
Gamla seder och bruk vid julfirandet för cirka 60-70 år
sedan. (95)

91

reg. Jultillrättningarna börjades ungefär två veckor
före jul med bakning av surt bröd som fick torka i
taket för att sedan under vinterns lopp användas.
Man kunde baka ända till femton - fyra smett med 30
st på varje. Därförinnan hade man redan mältat
säd, huvudsakligen råg, för att i julveckan bryggas till
jöl. Ett par dagar före helgen skulle annat bröd,
som behövdes under helgen, bakas. Då skulle man
även skura och städa hela huset. Lilla jul firades
inte. På Tomasdagen fördes spinnrockarna ut och då
tog husvärdens in julen samt gjorde jultupphöjen. Jul-
aftonsdagen skulle man stiga upp kl 3 på mor-
gonen för att elda badstugan som var kvinnfolkets
sak och karlarna åter skulle köra hem kö och boss,
som behövdes under helgdagarna. Allt detta skulle
göras före dagningen. Då badstugan var färdig badade
man för att på badet undan så tidigt som möj-
ligt. Då man kom från badstugan kom stöck husbonden
innanför dörren med brännvinsglaset och då fick
envar en badstusip. Julkärven som man satte
ut åt fåglarna var av havrekalm. På några
ställen hade man nog en bräda under fönstret
på vilken man strödde smulor åt fåglarna
men det gjorde man vintern igenom, men kanske
kunde man vara något gummildare om julen
och strö litet mera än vanligt. Då det började
skymma togs kalnen in och då den hämtades
genom dörren hälsades: „Lycka nu till go' jul.“ Där-
efter breddes den jämnt över hela golvet men
under bänkarna lades det liksom ett „bänder“,
dock obundet. Julkronor hade man och de voro

plaserade ovanför bordets mitt. Man gjorde
även en gubbe av halm som man ställde på
gaveltbänken just där båda bänkarna förenades. Den
kallades julbocken. På julaftonsdagen skulle man
taga allt in från matboden som behöfdes på
juldagen ty då fick man inte gå i boden. Jul-
veden skulle bäras in så att man inte behöv-
de göra det heller på juldagen. På julkvällen
gjorde man upp en så kallad "ritejld", men
askans användning känner sagesmännen inte.
Skreturen fördrades sålunda: man tog havre i
ett ämbar och blandade däri bröd av alla
de slag man bakat och hällde sedan därpå
öl och brännvin. Denna blandning delades
jämnt mellan gårdens djur. Då man dukade jul-
bordet ställde man fyra s.k. fötter, vilka voro
små runda surkakor, underst, och sedan lade
man därpå en surlimpa så en söt surlimpa, ett
jästbröd och öfverst en retbulle. Man hade nun-
da bullar. Fregreniga ^{tycker} stoda på bordet i vilka
man hade hemstörta tjuv. Lutfisk och gröt var
julens viktigaste rätter liksom ännu i våra dagar.
Julimporna bakades av vanlig rdeg både surlin-
por och söt sura sådlarna. Efter helgen och även
under den förvarades de i rågläran och man
sparade en limpa till värsadden då den skulle
reppåtas. Då man på jultorgonen kom från
kyrkan var den som först hann hem den som
först skulle på börja och sluta alla arbeten
på iakern hela året igenom. Man tävlade så om
att hinna först att ifall man hörde omkull gick
kvinnfolk och annat löst bliva liggande och man
fortsätte allt vad tygen hälla. Vid hemkomsten
från kyrkan var maten färdig och då skulle man

äta. Juldagen fick man lov att hållas hemma. Den som
den dagen gick till byn kallades julbock. På juldagen
fick man inte heller rengöra fähus och stall utan
på julannandagsmorgon, "mokade" man där och stä-
dade. På Staffansdagen skulle den häst som fyllt 2
år och ännu inte ~~fy~~ körts med tagas ut och köras
med. På kvällen dansade man. Staffans sjungning
har förekommit, men det är så länge sedan att sages-
männen inte minnas det. En av dem har berättat
att ett fall har inträffat då en man klättrade ut
sig till Staffan och så när skrämt livet ur en
gammal gumma.

Julhelgen hade envar sin juldans där
alla underlydande samt släkt och vänner voro
inbjudna. På bröllop och begravningar hade man nog
sitt kalaslag men julkalaren gingo ut med mindre.
Ett sådant kalaslag var följande vilket är Nybengt
i Sibbo Bor. Sisbacka, Borbacka, Nybondas, Bengts,
Väsås, Lillbengt, Backas, Borbergs, Lassas, Johans,
Skognis, Skogsbacka, Ollas, Grönkulla, Storfinnas,
Byända, Gustaf Borström, August Melen, Fredrik Kan-
tenius, Albert Granfelt, Evert Söderberg, Ines Åström,
Rickhard Nyberg, Otto Nyberg, Karl S. Åström, Frans
Åström, Albert Granfelt, Josefina Granfelt, August Vik-
ström, Ivar Vikström, Edwin Vikström, Ferdinand
Nyström, Frans Nyström, Fredrik Borström, Vald. Borström,
Otto Kantenius, Vilhelm Lindqvist, Fredrik Lindqvist,
Vikström, Uris, Emil Tillander, Emil Sjöholm, Fred-
rik Nyström, Viktor Karlsson, Uno Backström, Thelmar
Backström från Bå. Finlos och Björns från Hertsby.
Bys-Keltus från Borgby. Frans Vik från Mårtensby.
Kålas Ingman från Pajris, Sandström, Martis, Vikström
Hangelby. E. Sundbäck, G. Sundbäck, E. Hindsström. Från
Helsingfors: Ina Olin, Oskar Falek.

149. På läsförhörskalasen hade man nog alla som voro till läsförhöret och sålunda vida flere av byborna.

Det heter att mellan Tomasmiss och tretton skall bonden inte klä sig utan bara ligga i sängen och sova.

Da en flicka läste nyårsbönen da det var ny-tändning skulle hon säga: "Nyårsny, säg mig vems skjorta skall jag sy? Vems kaka skall jag baka? Vems säng skall jag bilda? Vems maka skall jag bli?" Om man hade något i handen så man för-sta gången sig nyårsnyet fick man önska sig 3 ting som skulle gå i uppfyllelse. På knutdagen, som var julens slut, togs kalmen bort från golvet och ål o. drickstunnorna togos från källaren samt ren-gjordes. Man skulle spara ål till "fågärdsdlyn-gon" utkördes. Jästen åter sparades och togs till spisälsjäst och jästbröd.

Bruket med stjärngossar är också så gam-malt att inte sagesmännen ha några personli-ga minnen därav.

Första garnändan en flicka spann på det nya året sattes ovanför dörren och det namn den första man bar, som kom genom dörren, var hennes tillkommandes namn.

Sagesmän Alma Roth 64 år.

Gustaf Boström 56 år.

Svenska Folkakademien 1927.

Dagmar Boström.

1. Helvetsküla.

En rund grop utväljes i det fria. Den måste vara så djup, att ett barn endast till hälften syns däri. Gropen kallas "helvetsküla". Den ivrigaste gossen stiger först ner i gropen. Han kallas för "hanfēlakā". De andra deltagarna springa då tvärs genom ~~de~~ gropen. För "hanfēlakā" någon fast, får han bli hans medhjälpare, att taga de andra fast. Så tillgår det på de visst, tills alla blivit fångade. Den som då allra först blivit fångad, får bli "hanfēlakā" på nytt, och på fortsätter man.

2. Färe kōmē haim.

Man utväljer två stycken av de lekande. Den ena får då ~~heta~~ vargen, och den andra husbonden. ^{och de övriga deltagarna fören.} Husbonden går då på ett hundra stegs avstånd, från de andra deltagarna, och vargen stannar mitt emellan. Sedan börjar "husbonden" kalla:

Färe, färe, kōmē haim;

färu vora. Nāi vi kung änt kōma

husbonden: Hānk fere kōna nē änt kōma

fören: Vargen är fere oss

husbonden: Hāla gēr vargen att er

fören: Vargen ētor vārt hētū ā drikor vārt blō

När husbonden andra gången kallar

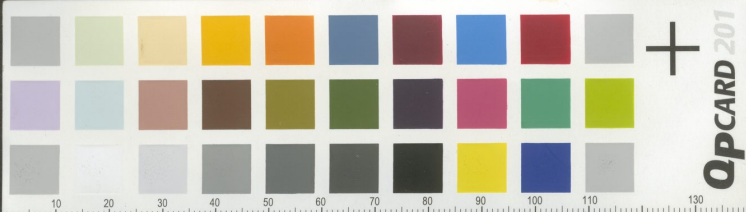
"färe, färe kōmē haim", springa alla

till husbonden. Den som vargen då

lyckas få tag i, får på nytt bli varg;

lyckas han inte få tag i någon, får han

på nytt vara varg.

3. Blundas å gaimas.

6 Med denna lek brukar barnen ofta roa sig under de långa vinterkvällarna, när det är skymt i rummet.

Den börjar med att de lekande ställa sig upp i rad, och en börjar läsa: Entel tentel tricken trei. Intur kintur kamerei Isse nåt, isse tåt, Tyra vira, Toube sto.

Den som då får sista ordet, får först blunda (blundas) varpå de andra alla gå och gömma sig bakom skåp och stolar.

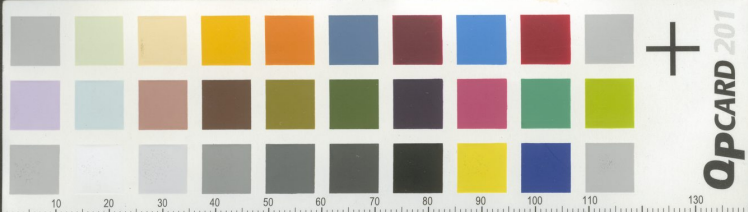
o.s.v. Den som då först hittas av "blundaren" blir följande gång "blundan".

4. Far sätts opa bänken.

En av de lekande sätter sig på bänken, med en duk för ögonen, kärpa de andra i tur och ordning komma fram till honom och säga: "Far sätts opa bänken". Den som sitter på bänken, svarar: "Mor ga ē murka" [vra], varpå den andre frågar: "Hå mångart stē". Sedan svarar den, som sitter på bänken, huru många steg han får gå; sedan mäter han ut stegen och sätter sig ner. När alla på detta sätt fått sina steg, måste far med blundna ögon, börja söka efter dem; de andra få inte springa undan, när han kommer, utan ^{måste} sitta stilla. Den som då först hittas, får följande gång vara "far".

5. Gud å hanilaka

Två av de lekande skilljer sig ifrån de andra och överenskomma vinse-mellan, vem av dem blir Gud och vem som blir "hanilaka". När de överenskommit, ställa de sig på ett

7
litt avstånd från varandra, och båda försöka då locka så många till sig som möjligt av de lekande. De som då valt "Hanilaka" få ge pant, för vilken de efteråt få göra något arbete.

6. Alla kiit.

De lekande, utvälja, en jämn slät plats. Sedan ställa de sig i rad, med femstegs avstånd från varandra, varpå var och en vrider ett runt hål med klacken i marken. Sedan sätter var och en av dem åt sig en flatsten på femstegs avstånd från det hål, som han gjort i marken. Varpå alla skaffa sig "bömar" (käppar, som skola vara lika långa som de själva äro och 2-3 cm. i genomskärning). Sedan tager den äldsta pojken i ändan av en käpp, (bom), och så fortsätta de andra efter åldern. Den som blir sist på ändan av "bömen", får först sätta "körra" (en 6 cm. lång och 3 cm tjock ^{träkit} ~~käpp~~) på stenen. Sedan ställa de sig alla i rad med klacken i hålet, som de grävt i marken, och "körpojken" (d. v. s. den, som har "korra") börjar sätta "körra" på stenen från den ena ändan, av raden. När han sått körra på stenen, skall den, på vars sten han ställt körra, ~~skasta~~ ~~skasta~~ med "bömen"; varpå de båda springa den ene efter körra och den andre efter bömen. Om körpojken först hinner åter och lyckas sätta ^{korra}

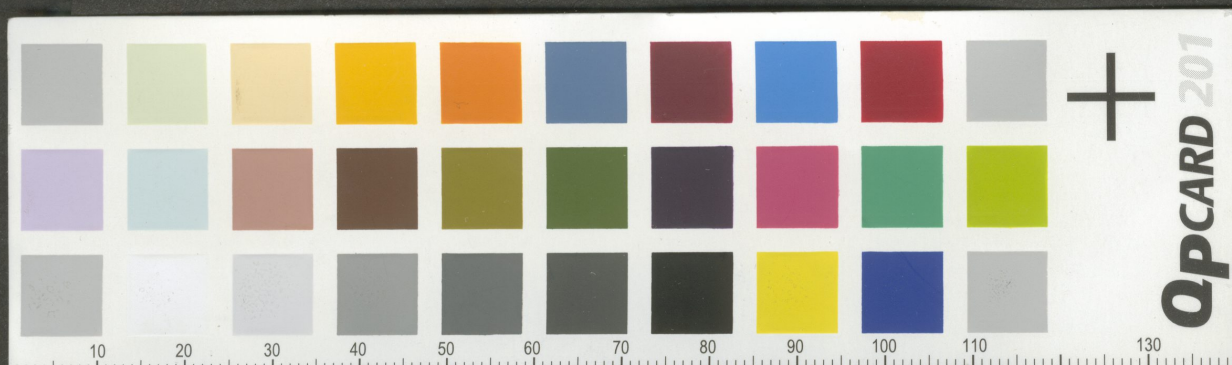
OPCARD 201

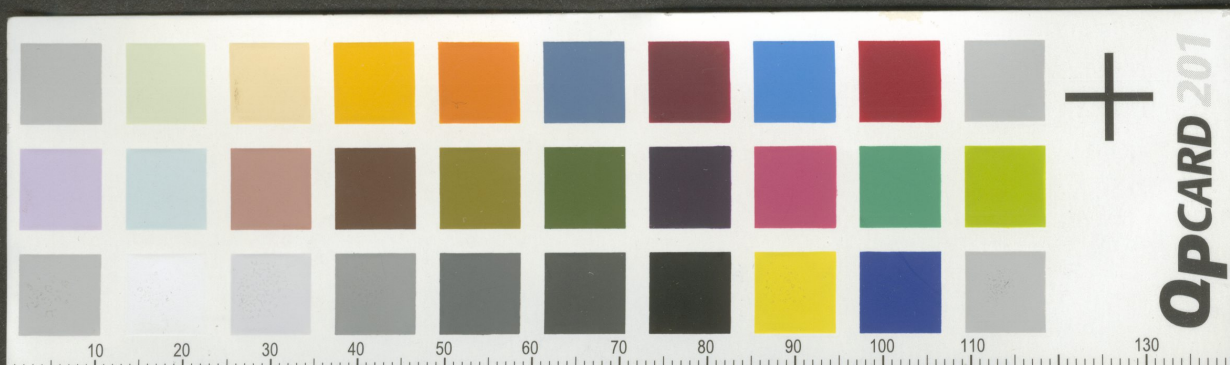
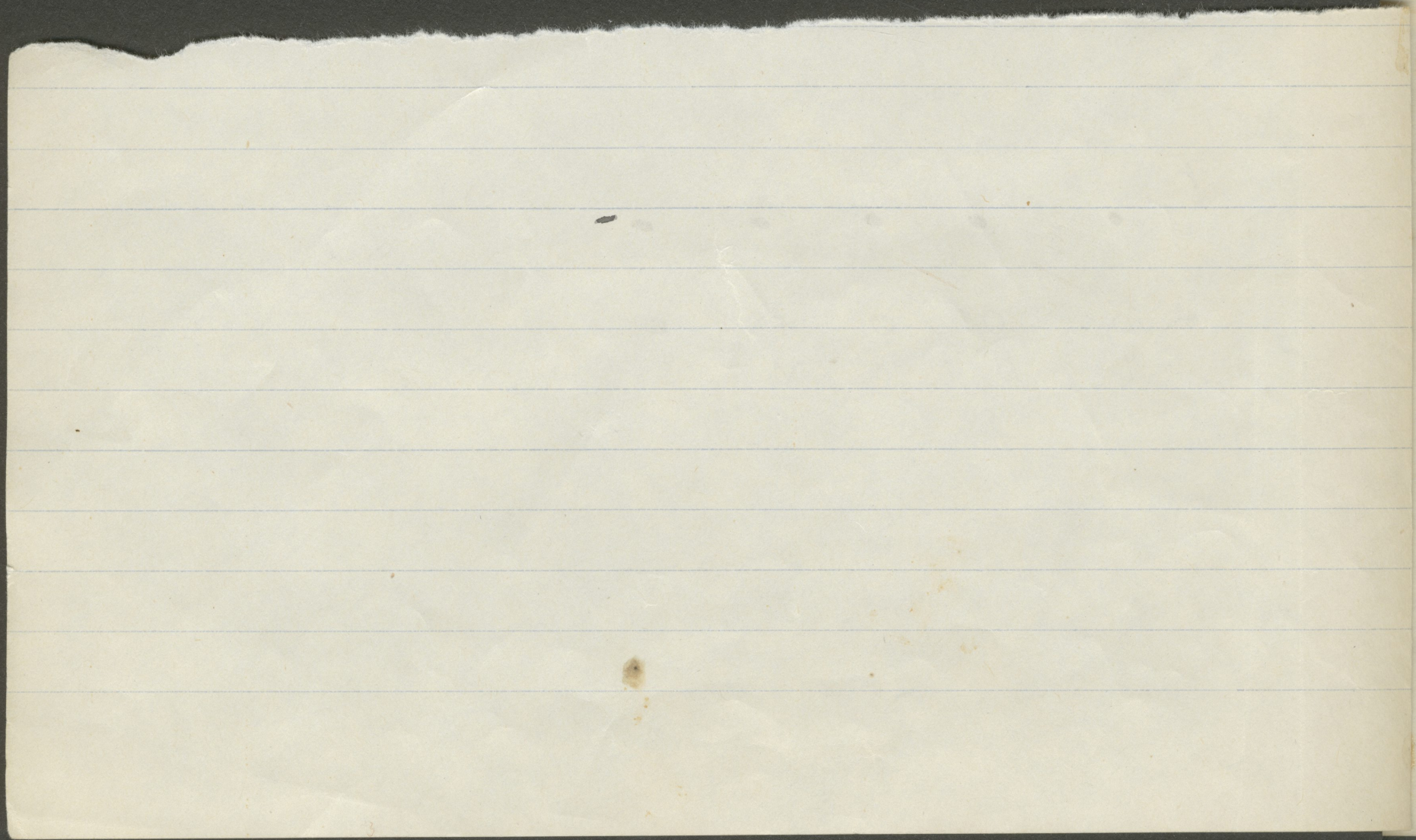
F

• • • • •

8

o o o o o
A B c d E

är skymt i rummet,
i hålet i marken, får den andre bli "körpojke"
i hans ställe.

Om "bomin" flyger längre än kôrren kan han
även stanna kvar på platsen, och vänta,
tills en annan slår. Den går dit för alla
så att de kasta bort sina "bomar", kommandes
"kôrpojken": "rass dva tri," och då få alla
springa efter sina "bomar", och den som
har "kôrren", får gå på vem's plats han vill.
Den som då blir utan plats, får bli kôrpojke
7 "Snorra"

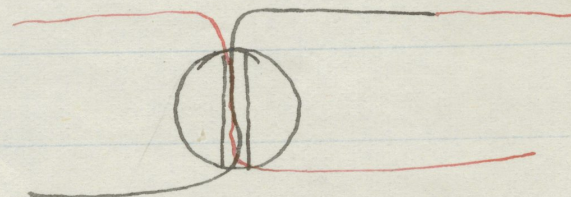
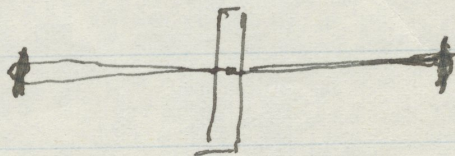
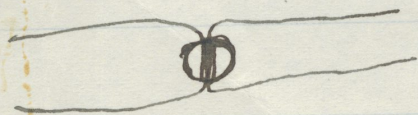
På "fasttidan" brukar man alltid
koka grisfötter, och när man på kvällen
ätit upp köttet, från benen, få barnen
benen ~~att~~ ^{att} ~~sig~~ ^{att} leka med. Man gör
då vanligen från dessa ben "snorror".
Man borrar hål genom svansbenet och
drar ett dubbelt snöre därgigenom. Sedan
sätter man tvä en träpinne i vardera
ändan av snöret, där man sedan drar
i snöret, börjar benet att smurra runt.
Med denna lekrock brukar barnen
leka under "forttidans" kvällen och efteråt
8. "Skillsäckén."

En av de lekande ställer för några trä-
stickor, som hon skär lika långa, med
undantag av en, som han lämnar längre
än de övriga. Sedan sätter han den i handen
och då få de lekande alla dra sina stickor,
den som drar den långa får först bli ~~skillsäckén~~
"skillsäckén"

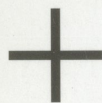

OPCARD 201

ψ så att snörets ändar γå konsois genom hålet.

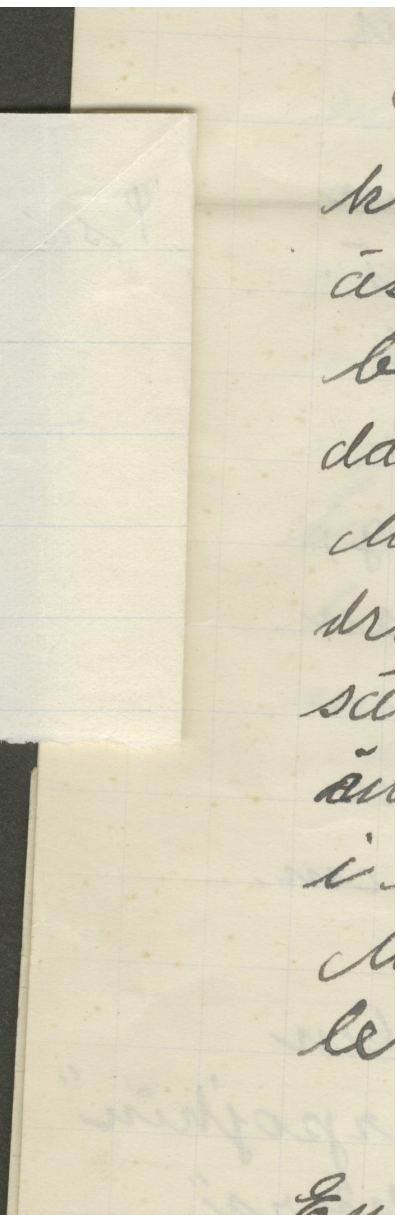
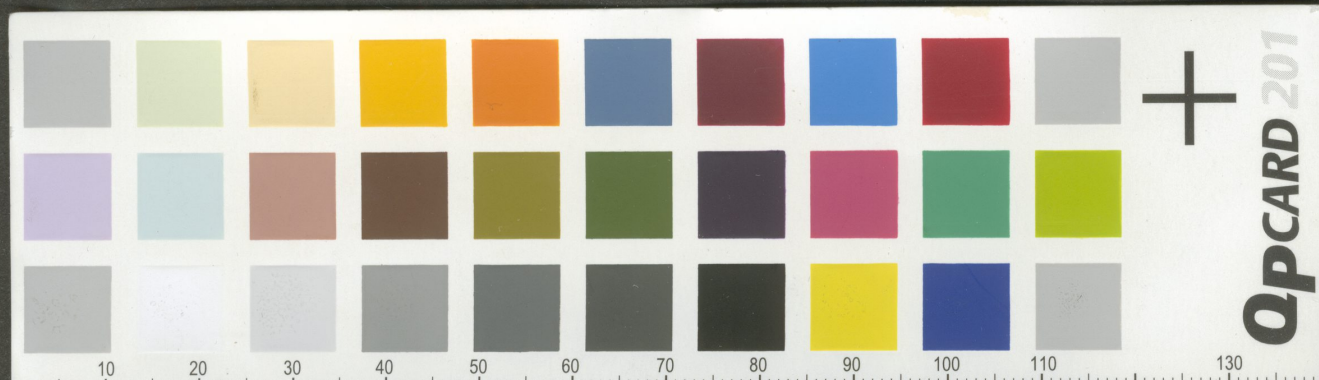
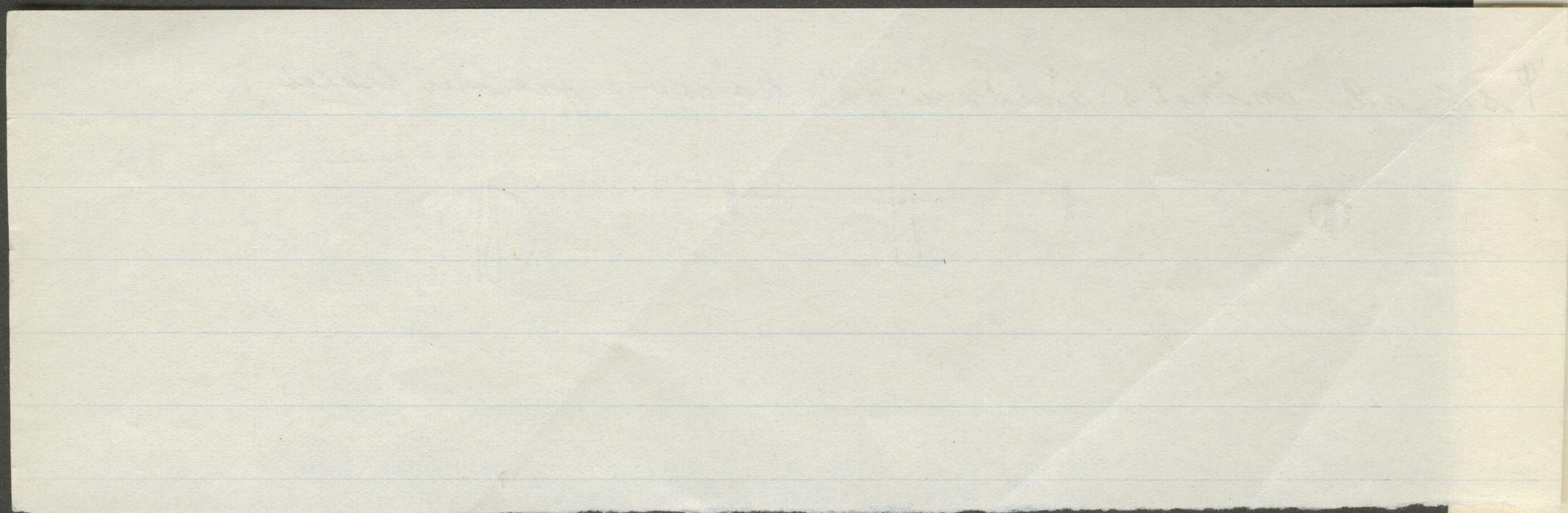

10

OPCARD 201

130

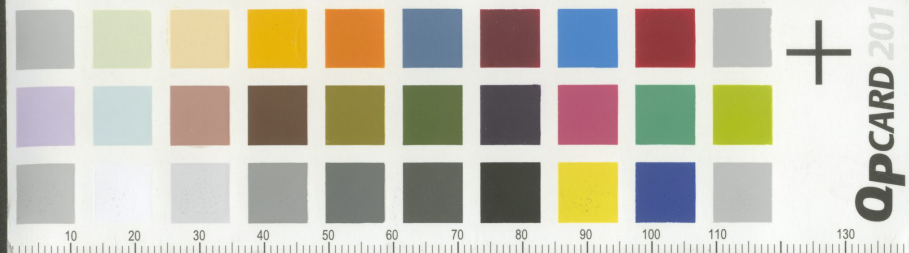
Sedan hinder man en duk för ögonen på,
 Att honom, och på måste han med sluttas förkunnat
 ögon börja fånga de andra, som springa
 undan i rummet. Den som först blir
 fast, får vara skitsöcken

Swenska Folckskolan 1887. Fridolf Föberg
 Sifferlära.

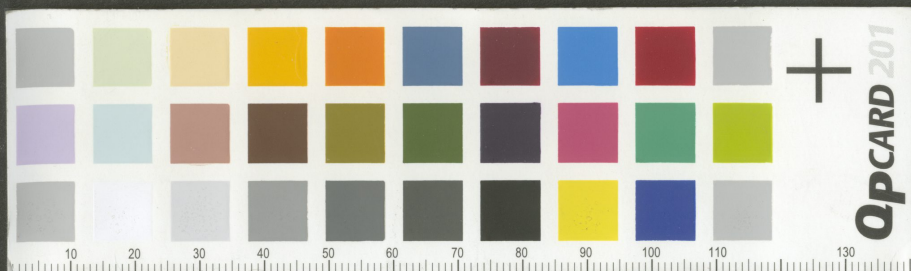
Eit å få, berja ja gå
 Tri å fjur, gjord ja än fjör
 fem å sex, gjord ja eit kæk
 sju å ått, gjord ja än potti
 ni å ti, klipa ja än li
 elv å tolv, sopa jag eit golv (X såld)
 tretta, fjorta, lappa ja skjorta
 femta & sextu, sto ja å ticksta
 sjutta å ~~att~~ aurtu [gjärd] ja kaup
 nitte å tjue, Brudars brue [bruden],
 attsivi hui, utur stue, må
 vagga opa hui.

Fridolf Föberg.

9. ars

En jungfru Maria sägen från Nackö
 Emellan byarna Klattorp, Sultarp och Birsstätt
 ligger en stor sten, som är omkring 4 meter hög
 och 6-7 m. i genomsköring. Enligt en gammal
 sägen skall Jungfru Maria, ha kommit
 barande med den i förklädet, och när hon kommit
 dit, där stenen nu ligger, skall förkläds båndet
 ha brutits och stenen förlämnat. Säg skall hon
 ha försökt att åter lyfta den upp, men hon
 hade inte arkat munda. Sederis har man
 sett en rät man berätta underliga saker om
 den stenen. Man har under mörka Tröskdags
 kvällar sett svartbrokiga kvinnor komma
 från krypande under stenen, och i full
 rustning klädda riddare, stå där, med dragna
 svärd. Gamla personer vågade inte under
 mörka nätter gå förbi stenen, utan Togs alltid
 en omväg. för att inte stöta på de underliga
 väsen som härskade där. Ännu så sent som
 under världskriget hor en riddare med draget svärd
 visat sig där. J. Isberg

1 Allihanda folketro

- 1 När man ^{ett barn} faller en tand, kastar man den på ugnen med orden: "Ges gē tū gulltann att me ja gevor ja kiintann att te"
- 2 Man kan taga väeten av en person, d. v. s. så att han stannar i väeten, om man svänger sitt ena ben över hans huvud. Vanligen passar man på när den ^{han} börjar sig med.
- 3 Den som dricker sist ur dricks kauman, i laget blir kortast sine väeten.
- 4 "Vinterflua" får inte dödas, Den anses vara en lyikofluga.
- 5 Spindeln får man inte döda. Det heter bland barnen, att han är "gesfars hense" (~~gods~~ Guds hons).
- 6 Grodor dödar man inte gärna, det heter, att de äro "gesfars svin".
- 7 Paddorna skall man döda, dem anser man föu båda någonting ont. Bk-si heter det bland ~~et~~ annat, att de äro "djävulens svin" (han ilakas sving).
- 8 Om sju bröder på en gång äro inne i kyrkan, sjunker ^(enligt) den gammalt ordstäv
- 9 Blir kniven inte stående, när den släppes mot golvet med udden neråt, är den stulen.
- 10 Om man på våren första gången hör göksen (gåckin) gala från norr, blir man torr och mager, under året. Hör man ^{honorn} från söder, får man sorg, från öster betyd, att man belöven tröst, och från väster, att man får vara med om många gästahud. Det heter i en liten mimesvers.

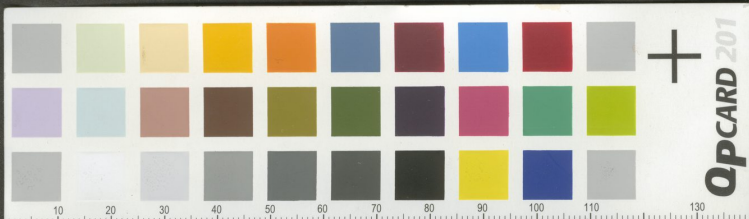
Norgäck-torrgäck

Sörgäck-sorggäck

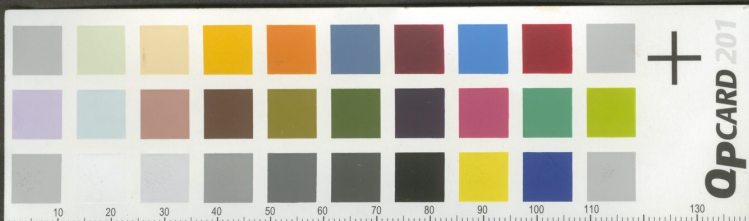
Östgäck-tröstgäck

Västgäck-gästgäck

Om man på

- jordmaskin
- 24 Om jordmaskin = larv till ollonborrens är blå på främre delen av kroppen, betyder det, att det blir rik nederbädd på för sommaren. är han åter blå på baksida delen av kroppen, blir det rengrig höst.
- 25 När man står brud, skall man sätta ^{av} 50 kopars silver slant i vänstra skon för att skydda sig mot onda önsknningar och annan förgörelse.
- 26 God jaktlycka kan man få, om man undan gömmer en ^{naturvårskaka} ~~matvårskaka~~ (oblat) och sedan hänger den mot norra sidan av en knut och skjuter ett skott på den.
- 27 När man går på jakt och träffar på vägen en gammal kvinna, kommer man aldrig att få skjuta någonting, men mot detta rådes bot, om man tar och spottar tre gånger i gävars pipan och skjuter ett skott.
- 28 God jaktlycka ^{med} får ^{får man} gevär ~~skottet~~ om man skjuter varje orm, som man träffar i skogen ^{den dag} när man ^{går ut för att} ~~är på jakt~~ ^{skjuta åt sig lycka på jakten.}
- 29 Skjuter man en katt med julets gevär, förlorar man jaktlyckan.
- 30 Om ett ~~ett~~ nyfött barn gräter mynnis, betyder det, att det får en tung levnad.
- 31 En havande kvinna får inte skratta åt något dött djur eller fågel; då blir det missfoster.
- 32 Finnet man sig sitta mellan två systor, får man önska sig tre saker.
- 33 När tvänne korpar komma kraxande över en, betyder det, att man får höra ^{den} ledsamma nyheter. ~~och~~ ^{den} kan man undvika, om man spottar tre gånger mot dem och varje gång säger: shit opa Tina tung. (shit på din tunga).

✓ 34 Om torsdagskvällarna måste man ha
fönstren täckta; annars kan den onde
rika in.

35 Om man blir vigd med klädor, kan
man inte bli kvitt den under hela sin
livstid.

2 Döden och därmed förenad tro.

36 Drömmer man, att någon av ~~sin~~ ens
bekanta står brud eller brudgum,
kommer han eller hon att dö.

37 Om göxken gal utom för fönstret, betyder
det, att en person kommer att dö.

38 När väggsmeden cäven kallad "dödsuret"
läter höra sig, kommer en att dö, snart
i huset.

✓ 39 När man för den döde till ^{kappelgården (kyrkogården)} begravningsplatsen,
^{hörs långt ifrån hem, till kyrkan}
Om sängen ~~lä~~ kommer att hörs långt
ifrån åter hem, kommer en att dö
^{snart} snart efteråt. ~~den~~ dö.

40 En självmördares ~~hög~~ är tyngre att bära
än andras. För en självmördare fick
man föra i tiden inte sjunga, när
man förde honom till ^{kappelgården} begravnings-
platsen. ej heller fick man ringa
i kyrk^{slan} klocherna. Sedan måste han
begravas på nio sidan om kyrkan
och inte jordfästas, ej heller fick han något koro på sin
grav.

41 När en stjärna faller, dör någon människa.

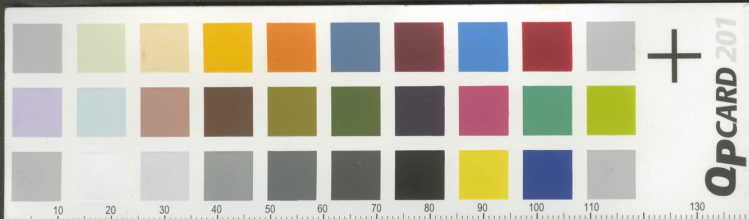
42 När en person dör alldeles plötsligt, är
det vanliga talesättet: "Få nuh se, hem som
nåh får ^(suart kråka) korda opa re" (om som m får turon på sig).

✓ 43 Om en spillkråka kommer och sätter sig
på något tak i närheten av bönings-
huset, och skriker, betyder det, att någon
kommer att dö. Den kallas ännu för de
"dåkråka".

då

3. Kärlek och giftermål

- 44 När man är ute på fridansfärd och möter en katt, har man tur.
- 45 Om en flicka ropar med sopkvassten om fötterna på en gosse, blir han aldrig gift. och tvärtom
- 46 Råkar man trampa på klacken av en framförfäende person, betyder det, att man får vara med om dumma persons bröllop.
- 47 Om en ~~fridare~~^{karl} tar katten i famnen och smeker den, blir han aldrig gift.
- 48 Regnar det på bröllopsdagen, bli de nygifta lyckliga i äktenskapet.
- 49 Om en flicka håller i gräddan åt en gosse, är det klart, ^{att hon vill hovar in (ha honom).} ~~att hon gläds för gossen~~
- 50 Nysar man frigångna efter varandra, får man se ^{sin tillkommande} ~~han eller hon~~ före kvällen
- 51 Den, som får kronan när den på bröllopet tredje dag dansas av bruden, skall först få stå brud; på motsvarande sätt uttrönes, vem som först blir brudgum.
- 52 Den som först blir färdig vid mat-
~~te~~ bordet, blir först gift.
- 53 Prästkragen är oftast ~~ett~~^{ett} använt orakel!
~~för man vill ha frågor bervarad~~
Vill man veta, om man älskas av
den eller den, plockar man av bladen
ett och ett, under det man räknar: älskas
älskas inte, älskas, älskas inte o. s. v.
- 54 Vill man veta, hur många år man bor
hvar, innan man skall gifta sig, så
frågar man götken, då han slutat att
ropa. Sedan har man ^{blott} ^{räkna} ~~ett~~ antalet kuckar
till nästa paus.

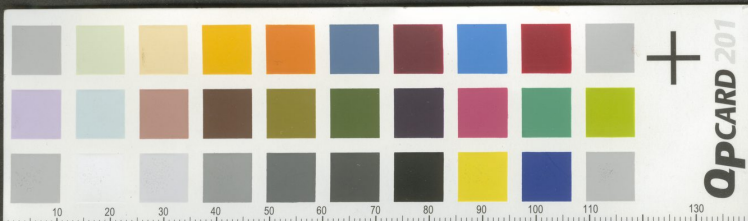

4 Botändet av sjukdomar

- 55 Vill man befria sig från värter, tager ~~man~~
en annan person ^{ully}
~~en person~~ ^{en} i en rök af ledig armborst
och slår de kvitar på den för varje
värta, sedan bindur han en duk för
ögonen ^{på} åt den, perssoot som har värterna
och smurar runt med honom, tills
han inte vet, ^{i rök} att ~~det~~ håll man hem
honom, ^{ändan} väspå han sjäa får lägga
gam ~~brädet~~ under en sten eller
gräva ner den. Sedan lappes han
bort av den andra, tyckas han oför-
åt inte finna plåten försuina
värterna, när ~~port~~ träderna ruttnat.
Hittar någon annan person ~~som~~
^{långtan} gam ~~isäddet~~, ävga värterna på
honom.
- 56 Har man väck i någon kroppsdet,
någon infektion, eller knarren
i handleden, hjälper det om man
lämnar över det sjuka stillet.
Sa de, många re [I dag döt i morgon rök]
kräkar å korpar
sko hack om te.
- 57 Besväras man av löss, blir man
den vitt, om man sätter tre stycken
i ett leqgelgevär och skjuter mot nämm;
dita uppripas tre kvällen å rad, när
det är fullmåne
- 58 Värter förvinna, om man låter "vört-
hitorska" dita i dem. Värttoraka
liknar en stor grön gräshoppa
59 Om man har klada, skall man gå
och bada ~~sig~~ i en källa, som
rinner mot söder, så blir man frisk.
- 1 Gfuset få kalen, vinna på muck's mot
söder (man säger: när i nord å opp: surma).

- 60 Även ett annat läke medel finnes mot blådan; det består däri att man tvättar sig i sådant vatten, som samlats under regnet på en i flat jordfast sten.
- 61 Om man under årets sista natt lyckas skaffa sig en dödmänniskas ben från kyrkogården, kan man använda det som läke medel mot lungsjukdomar, genom att grida med det på det sjuka stället.
- 62 Om ett barn ofta ^{nk}blir med ögonen, ^{måttfullt}heter det, att det har ^{måttfullt} (maskfel), och det kan botas, om man i läger lägger boan för barnets huvud i vaggan ett trä, som man dödat en orin med.
- 63 Om ^{man}~~en~~ blir stungen av en orin, skall man taga, ornens inälvar och lägga dem på det sår, så blir man frisk.
- 64 Lungsot kan botas, om man äter stekt vargfett, av en varg, som är dödad vid fullmåne.
- 65 Fränkar Träknär försvinna, om man tvättar sig i grodrom.
- 66 När ^{någon}~~man~~ är "månaderasandé" (d. v. s. ~~ett~~ ^{ett} ~~man~~ går i sömnen), skall man ställa en vattenså full med vatten nedanför sängen, så att den sjuka kommer att stiga i den, när han ^{stiger} ~~kommer~~ ur sängen, sjukdomen skall då ^{försvinna} ~~försvinna~~ ^{för alltid}.
- 67 När barn ^{ha} ont i magen, ~~het~~ heter det, att de ha "vörmar" och mot dem rådes bot, om man läser fader vår över en soppsked smörlake och ger den sedan in åt barnet; även lite bränd lök hjälper.

68 Om man vill bli hvit^{skin} "bräimakk~~er~~" (binne mask)^{ast} skall man ta² medicin² mot² det² ~~af~~ ^{ast} Tomymåne
(det² ~~af~~ ^{ast} Tomymåne) (i notan).

69 Man får icke kitta små barn under fötterna;
då börjat^{de} ~~det~~ stamma

70 Om man blir plötsligt & skrämnd av någonting,
skall man ta söt^{samt} från skorstenen och blonda
i vatten och dricka, annars kon man bli
sjuk.

en vill, flera villar 71 Har man "vill" någonstans på kroppen, hjälper
det om man håller en levande groda
på den, tills hon dör.

72 Har man "ros" på kroppen, skall man
sätta en 10 rubels guldmynt på den, så
försvinner den (elrävaromp) (ett)

73 Har man "skinnman" (något slag hudsjuka)^{utslag} (ett)
samt^{vanligen} på armbågen, skall man tvätta det
sjuka stället med vatten, i vilken en
kvinnas (som blivit förorenade under hennes menstruation)
pseud kläder, blivit tvättade, tvättas
(som en sjuk)

74 Allt sinnessjukdom råder bot, om dricker
blod från en mulvad.

75 Om man har ont i ryggen, skall man
ställa sig mot en ~~knut~~ knut och lyft
lyfta den, så blir man frisk.

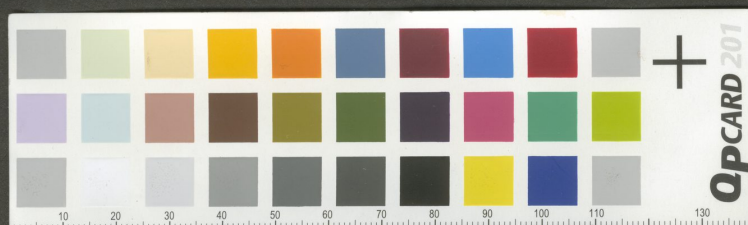
76 Har man vitkat föter, skall man
massera dem med brännvin och
läsa: "Da de många re, kråkor å
koypar sko hark om ti." så hjälper
det.

5 Djuren

77 När man på våren första dagen släppte
ut korna på bete, lade man en böv-
kniv, med egg² uppsat mitt i grinden,
där korna gingo ut; om någon koråkade
trampa på den, slaktades hon. Det sades
då att någon olycka under sommaren
ändå^{ända} skulle ha drabbat henne.

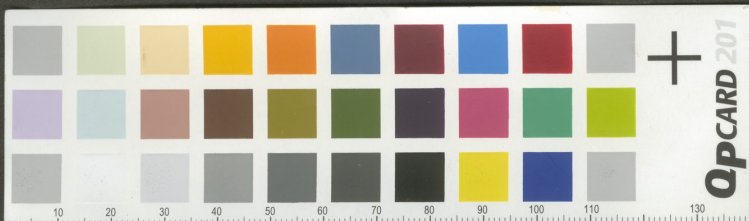
x) Om man får en sådan vran og hjärkat, skall man² ~~do~~;
om man tvättar sig (Kan t. ex. uppstå om man blir skrämnd av blöxten).

Om man inte tvättar, om buren ut sig på huden
till rött, huden och blir.

- 21
17
- 78 När man på våren första dagen ^{går i} ~~är~~ ^{sköts med} vall med korna, skall man ~~få~~ vatten, när man kommer hem.
- 79 När man på våren första dagen släppte ut ^{den} ~~den~~ ^{sif} ungbockskapen, måste var och en av ^{den} ~~den~~ ^{sif} få en näve salt, elld detta trodde man ^{sif} skydda den mot rödrot.
- 80 Om ett djur har rödrot, ^{skall man} ~~skall man~~ ^(eller vid pålet) binda det vid en alpåle, som är slagen i marken med toppen neråt, och sedan köra det trevarv kring pålen motsats i rindgången, så blir det friskt.
- 81 Om mjölken är besk, eller ^{lång och} ~~klepat~~ ^(d.v.s. att den inte rinner), har någon förtrollat korna; om man då misstänker någon, skall man en torsdagsnatt gå till den ifråga-varande personens badstuga och taga "klöggstoppa" (trason i gluggen) och röka den under korns juver.
- 82 Även ett annat botemedel finns mot detta: man håller mjölken tvärs över dörrtröskeln och lugger med yxan tre gånger i tröskeln och samtidigt nämner den misstänkte personens namn.
- 83 När man köper en häst, måste man alltid få beträkt betslät med; annars kommer hästen inte att trivas på det nya stället.
- 84 Om en häst rides av maran, skall man hänga upp något klädesplagg från någon avlidne person ^{i stället} ~~det~~ säges skrämma bort maran.

81 Om man inte vet vem som biter ut sig på korna, kan man röka klöggstoppan och korna blir friska.

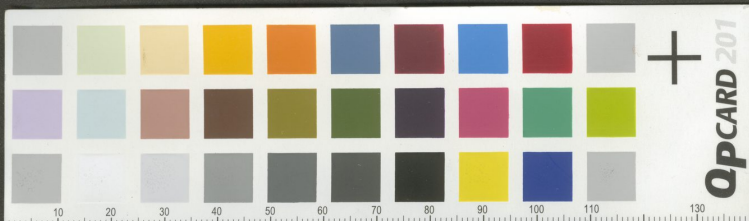
6 Skördetiden

23
49

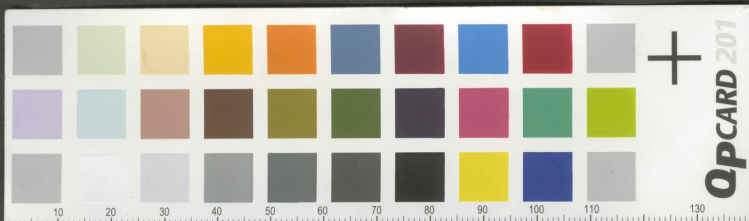
- 93 Den som under höbärgringstiden, ^{Likören (nykela);} slår sista slaget med licen, får ^{nykela} det betyder, att han följande år först får börja.
- 94 När man förstär dagen är ute och plöjer, skall man ^{drickas med} på vatten, när man kommer hem.
- 95 Bli det en bit osädd i en åker, så säger man, att den som sät, sät en ^{dag} ^{dott} grav i åken, vilket betyder, att en person kommer att dö i ^{gården} ^{åken}.
- 96 När all råg var ~~upps~~ skuren, brukade man få "skäro-grait" (korngrönsgröt).
- 97 Färje gång när det komas smör, ~~för~~ ^{man} ^{en} ^{få} ^{alla} i huset en liten smörgås ^(smör & bröd) per man; men tror genom detta främja smörhyken.
- 98 Linet skall säas, när häggan blommar.
- 99 Rågen skall vara färdig fjorton veckor, efter det ~~den~~ ^{den} första daggen visar sig på våren.
- 100 När kornet går i ax, slutar göken att gala.

7 Julen

- 101 Den familj, som på julkvällen först går i badstugan, himler först med arbetet under sommaren.
- 102 Den som om julmorgonen är först upp ur sängen, är hela året först uppe.
- 103 Om man på julmorgonen blandade salt och råpotatis till samman, och så tidigt på morgonen som möjligt gav det åt korna, under det man träskade ~~den~~ ^{dem} på det viset, att man nämde korns namn och önskade henne god jul. somt strök med handen långt ryggen ^{åt korna} ^{för}.

- 25 kunde man få god kolycha under änt.
- 104 Man fick icke på jul morgonen stiga upp förrän ^{från} ~~hansen~~ got första grünen.
- 105 På jul morgonen var det alltid kopp-
köring från kyrkan.
- 106 På jul morgonen skulle man alltid äta
fläsk, och detta fläsk skulle man koka
hela julnatten, d. v. s. ¹² ~~att~~ ^{att} elden brann
hela natten igenom under grytor.
- 107 Efter maten mask på jul morgonen
måste alla de, som icke fört till
kyrkan, sätta sig kring bordet och
sjunga en jul psalm: "Allena Gud
i himel rik må lov och pris till
höja."
- 108 ^{Det} ~~Att~~ julen måste varje bonde ha
en liten brännvin. Utom det
hembragda äldt att bjuda åt
de främmande.
- 109 Elden skulle alltid brinna under
julnatten; man fruktade, att
annars onda andar skulle komma
på besök.
- 110 Julnatten måste man alltid sova
på "julföse" (jul halmen).
- 111 Under julen blände man hemstofta
ljus, annars hade man "pöckar" (Torvuds Fiskar).
- 112 Om man på nyårsnatten ställde sig
mellan två speglar, skulle man
få se sin blivande hustru eller man,
men om man icke ^{blev} ~~blev~~ ^{gift} ~~gift~~ ^{gift} ~~gift~~ ^{gift} ~~gift~~ ^{gift} ~~gift~~
man se en likpistia.
- 113 Man räknar från julen tolv dagar en
dag för varje månad; sådan vädertek
som varje dag har, så komma månaderna
att få. Om det nu är första dag jul, kommer
det att vara under januari o. s. v.

✓ 123 På pingsten ^{skall envar} skola alla ha en ung björk ovan
för sängen.
i sängkammaren.

124 Om man vill se den lede själv, skall
man tre nätter kl 12 före midsommar
dagen gå och sitta en timme på en
väg kors; den tredje natten, d. v. s.
midsommar natten; skall man då
gå se honom komma åkande med
två hästar för en fin vagn (steld, ^{estn. köd}).

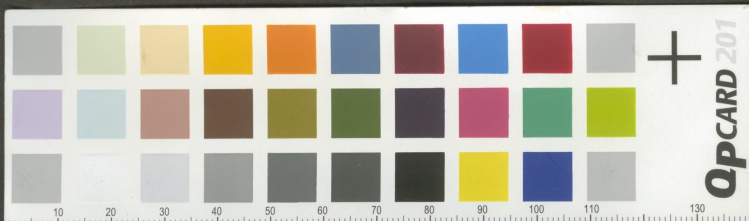
125 Midsommars aftonen firades vanligen
med midsommar eld; man sätter
en tunna full med torr ved upp på
en lång stång och tänds eld på
den, sedan dansas det och hålles
roligt ända tills solen går upp
morgonen.

126 Under midsommar natten har ormar-
na sannan träd ner på en.
mosse; lyckas man då komma dit
och hugga huvudet av ormen om-
kungen, utan att orman få tag
i en, kan man lära sig fågel-
språket, om man kokor huvudet
och dricker vatten spadt.

✓ 127 Under midsommar natten blommar
"skjokorn" med en särskild ^{sort} blomma;
lyckas man få tag på denna blomma,
vilket är för enad med stora svårigheter,
ty en väldig drake vaktar den, ^{sa} ~~han~~ ^{han}
man med denna blomma lita
~~för~~ ^{rätt på} efter gömda skatter och drak bon,
nästa midsommar natt. Under
tiden skall den vakta ^{förvaras} i ett ^{ägarans} stövel skoft
~~stövel skoft~~ av ägarer.

Svenska Folkanakademien Fridolf Frberg

? kanarpika på estriska, öden användes vid fäng-
ning av gult (gung?)

I Österbotten finnes ännu gamla människor, som hava rölskeplig tro sammanhängande med jul och nyår.

(Tillredelsen för julen, kallas: "jurstaket" eller julveckan. Då bryggas, bakas och ställas överallt. Julbrödet bakas vanligtvis av bästa smeten, och degen får ej surna. En gammal sed på landsbygden, som ännu på vissa ställen torde förekomma, är, att sova på halan under julnatten, till äminnelse av Jesu födelse. Även över julen brukar man giva kreaturen bättre föda, samt upphänga havreband (havrevippor) åt foglarna, för att även de skola få äta sig mätta över julhögtiden.)

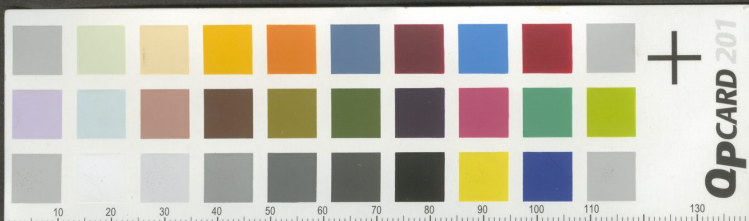
Enligt min fars rölskepliga tro skäl under dagarna mellan jul och nyår inga träd på samhultfällas, ty i händelse att någon faller träd under dessa dagar, så bliva hans kreatur under kommande året utsatta för olyckor.

I mitt hem brukade vi, även under min barndomstid sätta saltkorn i ett fönster över nyårsnatten, nämligen för varje familjemedlem ett saltkorn som vi uppstälde i rad efter ålder. Om något korn på nyårsmorgonen var borta betydde att den person vilket saltkornet tillhörde skulle dö under året.

Nyårsafton på kvällen brukar det vara vanligt att stoip (smälta (blij)) och slä den uppsmältade blymassan i vatten.

På så sätt uppkomma av det hastiga avfylandet olika slags figurer, i vilka man brukar förutse årets kommande händelser.

Tjugonolag jul spelar julen ut! Lyder ett gammalt ordspråk. Då brukar ungdomen

på landsbygden vanligtvis hava danstillsättningar. Även ett gammalt ordspråk lyder:
 ✓ Om julen har sitt rätta lag, så räcker den ända till kyndelsmisdag.

Även gamla människor finnes som hava vidskeplig tro sammanhängande med påsken. Vidan före påsk kalla de „dummelveckor“ och dagarna i denna vecka hava följande namn:

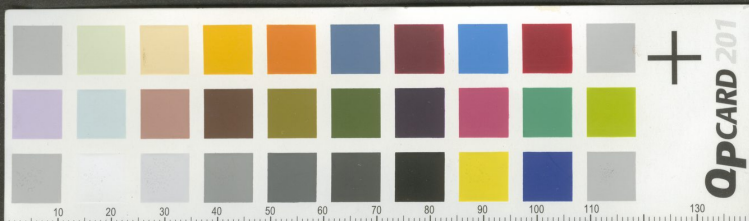
Palmsonsdag, Kräkmandag, Sjärtisdag, Askonsdag, Skärtorsdag, Långfredag, Påsklördag. Under påsknatten tror man, att onda människor som stå i samband med den onde, samlas till ett hörom, och under den natten går omkring och klipper folks får. Sådana onda människor brukar benämnas för trollkärningar. T. o. m. på min hemort påstås att fåren ha varit snär efter sår.

Det berättas, att på fastlagstisdagen en del människor under måltiderna sitta stumma och ej talar, för att de på sommaren ej skola bliva bitna av krankar (mygg).

Man brukar också tidigt på våren, förän^{gen} göken har gylat, fånga en todlövel och sätta i salt, och begagna som medicin åt kor, som blivit genomskuti. (tramsjuka.)

För barn som blivit krossa, (vanmektiga) brukade man sätta dem på en brödspack, och föra dem in i bakugnen tre kvällar efter varandra. På så sätt trodde man, att den onde skulle förlora sin makt över dem.

Ett stämma blod (stanna blodflödet) är ännu en allmän folktrö i Österbotten. När någon skadat sig så illa, att man fruktar, att han skall förblöda, så brukar man

uppsöka någon, som man tror besitter en
 sådan makt och på så sätt få blodflöden att stanna.
 "Stå du kvar
 som jordens flod
 när Israel återvänder drag."

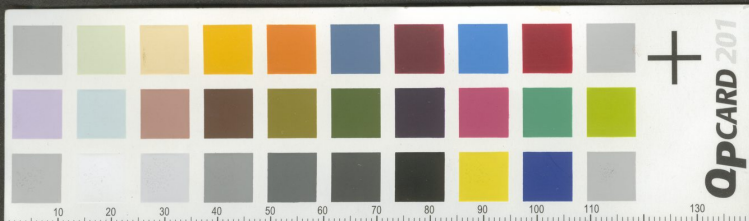
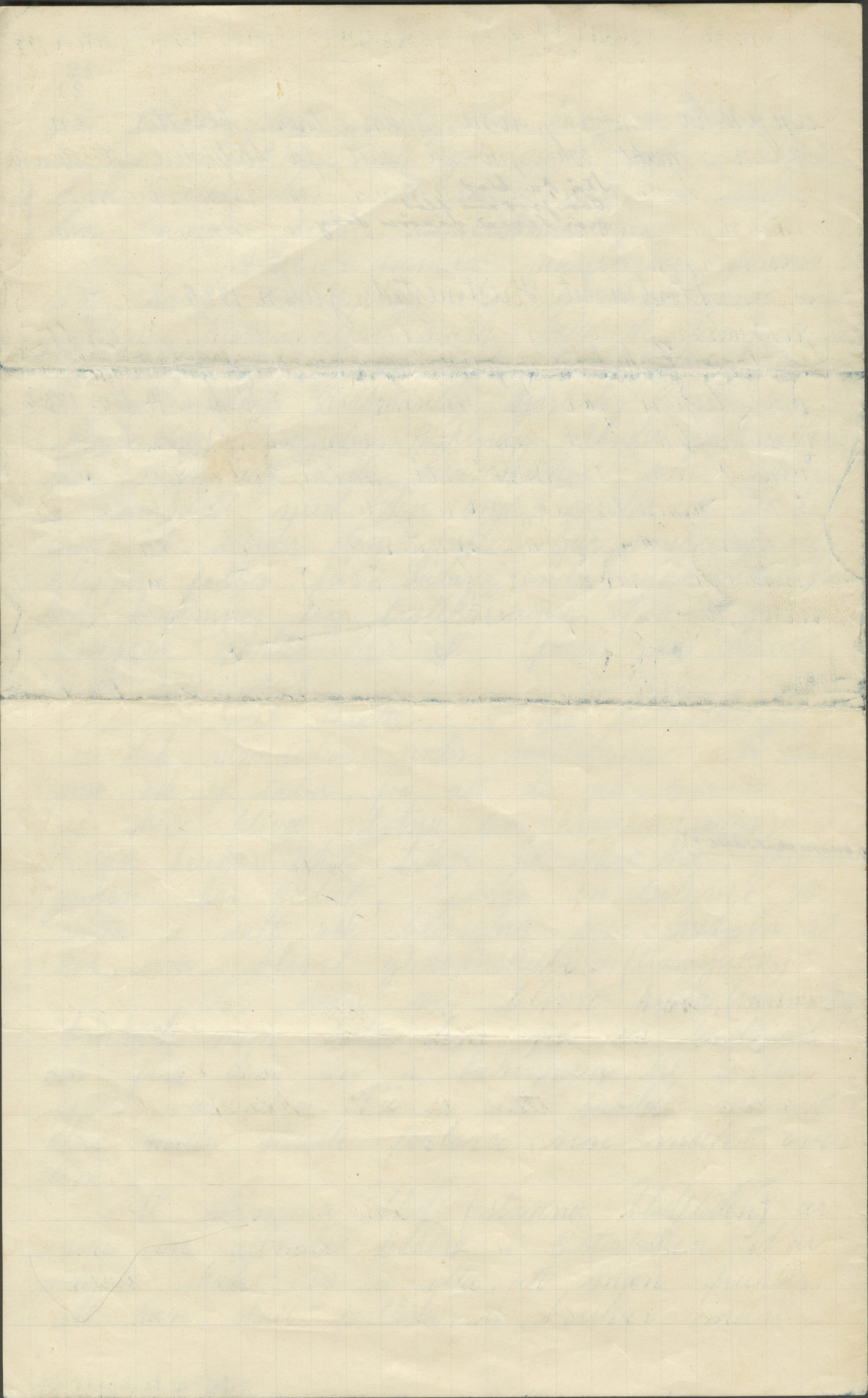
Storträsket Kristinestad julen 1946

Erhållet upplysningar av Arvid Bäckström.
 Född den 14 Nov. 1856

in ("genomskutit salt")

OPCARD 201

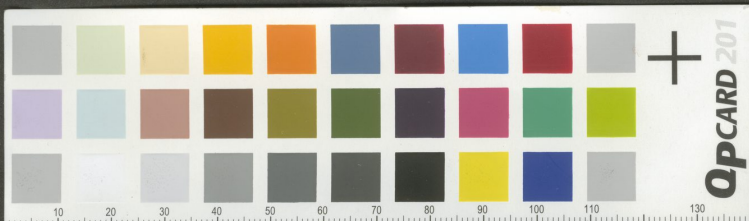
189. Hur julen firades fordom.

B. Boxström
SB.

39

Jultillræstningarna började fordom, tre veckor före jul. Då vidtog storbaket, ty man borde hava taket fullt med hålkakor, som voro torkade innan egentliga jultädningen vidtog, ty då skulle tak och väggar fejas och skuras rena för helgens skull.

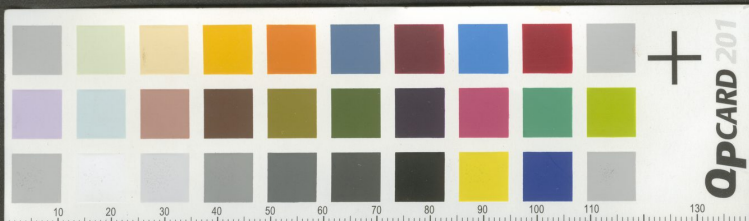
Lilla julen firades ej särskildt för. Julnippur viste ingen av, ehuru jag frågat flera gamla om det. Julaftonsdagen borde man vara tidigt uppe, för då skulle man ha hunkört ett lass hö, samt andra sysslor utförda före dagningen. På julaftonsdagen sattes en större julkärra ut åt fåglarna, som nog väl behöfde den. Julbrasan var det viktigt med, ty arkan skulle man nödvändigt ha att stå ut på linlandet, ty då rälte det mindre oyrar på åkern. När bonden kom in med julhalsen hälsade han god afton, god jul, varpå alla svarade god afton välkommen, därpå kastades halmen på golvet, därpå fick den som kom med halmen en rejel brännin. Julkronor hade man nog, men ej några halmsfigurer an julbisen, man hade nog granna hand och rosetter i kronorna. Om julen gav man åt hästarna och korna allt slags bröd, samt vidare åt hästarna brännin på havren. Julhögen bestod av olika slags bröd som var uppsadad på bordet. Julmorgonen var det ett välbehögt hörande då man kom från kyrkan, ty den som kom först hem från kyrkan hade sedan tur med sig att få arbetet på året först undan gjort. Stoppans dagen var det att höra med ung-hästen. En flicka som såg nyårs nygget hade låsa nyårs ny vems skjorta skall jag se, x) skulle ej spännas före för den som.

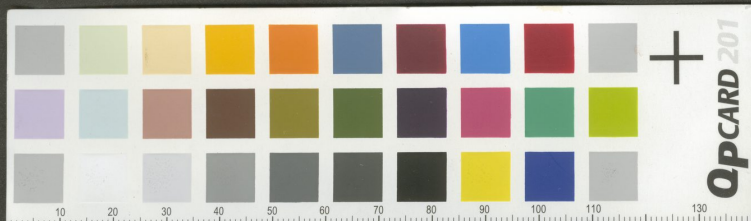
nuus haka skall jag baka, nuus maka skall jag bli
da' fick hon under året se den som hon fick till man.

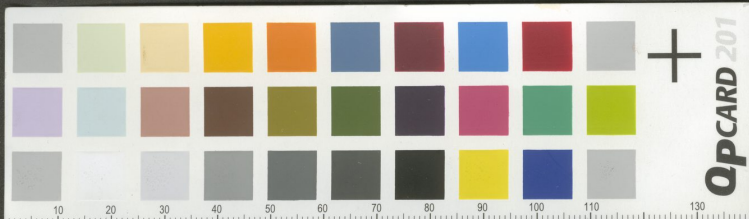
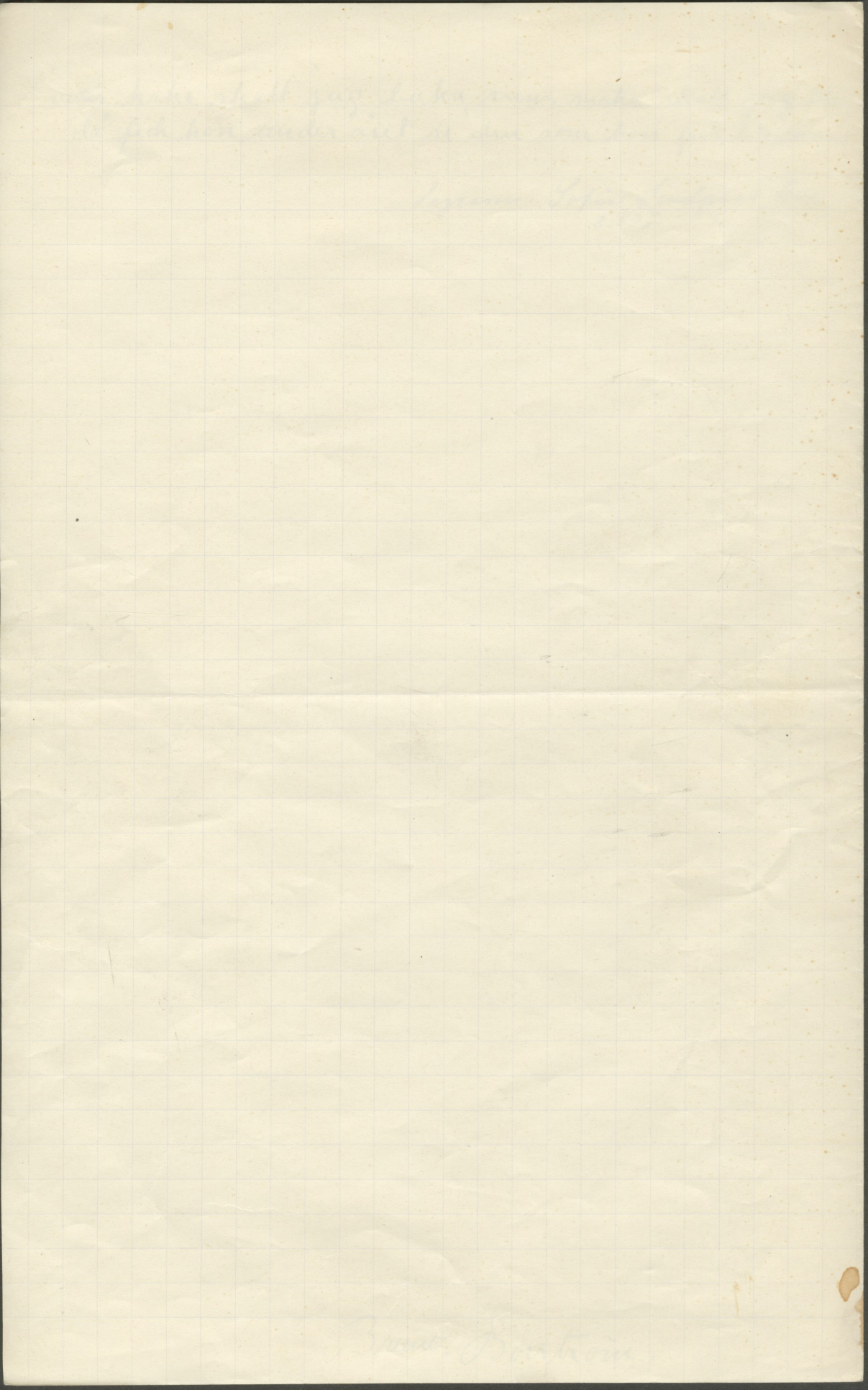
Sagorn: Sofia Lindqvist, Box
C. 80^{or}

Bruno. Boström.

li
m.

Björkullå, Michelsköle
Lärsmän: flere; Albert
Lindberg o. a (1700)

149.

33

Jul. Jordenandags.

Tillrustningarna med mat- och dricksvoror, började en par
veckor före julen. Torsdagen skulle det vara färdigt att kurbu
fick en sup, när han tidigt på morgonen fick fara iväg mid järn-
tins lön. Till böndernas undfågnad hade prästen låtit bugga
öl, som han bjöd åt bönderna på prästgården ans Jordenandagen.
Då började bönder drickande som räckte hela julen. Ett ord-
språk säger, att böndern mellan Torsdagen och Jordenandagen gick utan
byxor.

Kungöingen förlögs Jordenandagsmorgonen. Med grov
sand och järnspade bearbetades stuggolvet, för att få bort den mör-
ta smutsen. Ut på gården röltes en stor mud en fastbunden
havarvärre åt jäglarna. På eftermiddagen togs halmen in, med
den tycktes själva julglädjen strömma in i huset. Av
halmsåra bands små flykanta figurer vilka sammankladd
till en krona och hängdes upp i taket. Husvärdens tog några
halmsåra i handen kastade den mot springan i taksparrin,
så många såra som blev kvar sittande i yringen, så män-
rior någ fick han följande sommar. Den inhämtade halmen
breddes ut över hela golvet. Barnen roade sig med daggluker,
vilken lekte på följande sätt. En sitter på en pall med
en bindel för ögonen, i handen håller han en av halmen sam-
manviden dag, de kringstående skall gå fram och känna på
den påhållade julsteken hur mjuk den är, den som får med
daggen, får i sin tur sitta på pallen. Bordet dukades med
så mycket mat, att den skulle räckta hela julhelgen. Bland
alla saker som där fanns upprädat, märktes främst osttårkan,
med sina två öron. ~~Den fanns där en av de bakad gris~~
~~Stalliden försigick under lytnad, men då husvärdens skar för~~
~~ta bilen av grisen lovade han, att under det följande året bli~~
~~en god till husbunde Under tiden som de åt brann den öppna~~

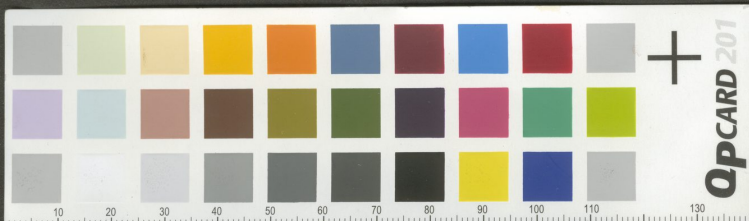
spislu en väldig brasa av björkved, till julbrasa användes
alltid björkved, som icki kastade gnistor och sot i den utbrud-
da halmen på golvet. Men som helst som kom in i stugan
under helgen, fick sitt gå till bordet och där äta och dricka
av vad där fanns. När värdinnan gick till fähuset tog
hon med sig knivarne, och placerade dem ovanför dörren,
[från julkorset]
för att skydda djuren mot föll- och sjukdom. För samma
ändamål tog värden med sig brännvinsflaskan till
stallet, och hällde litet brännvin på havren åt hästen.

Julmorgonen förtogs den sedvanliga ollsängsfärden.
Tidigt skulle de bege sig i väg, Hemsfärden från kyrkan
skedde för det mesta under kappkörningar. Det berättas om
en i Nöbbelbåle att vid kappkörningen från kyrkan tappade
de både gumman och bakbrädet av staden. Hunkammen
observerar man först att gumman har fallit efter. Man vände
om kör tillbaka, mötte grann, frågade honom, om man
satt gumman hans och bakbrädet. Den som först hann
hem om julmorgonen, fick först undan höbärgningen
om sammaren.

Staffanndagen skulle ungdomarna för första gången
spännas för. Om kvällen samlades ungdomarna till
dans. Dansar hölles nästan alla kvätter, utom de stora helg-
dagskvällarna.

Runt dagen räknades julen köra ut. Ölunnorna
lönde, och ställes sig upp i källarknuten, där de fick stå
till nästa jul. Ungkarlarna gick från gård till gård och
sönde flickor nas spinnrockar med klövfett, ty om lyktan
var god, räknades det litet åt. Likaså gingo fattiga gum-
mor kring byarna och samlade ihop järn, som blivit kvar
vid byggnaderna.

Acel Bostrom

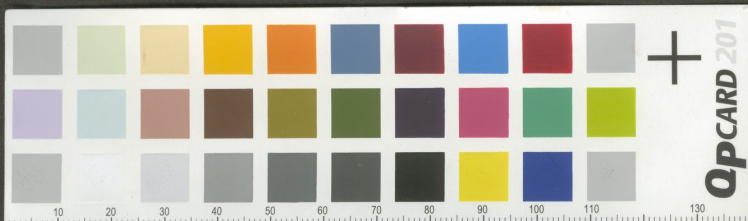
ndis
tbrud-
aus
a
g
,
ma
s

ärdin
u
un
nysa-
i
ände

ann
u

u
i
alg-

ch
an
m-
as

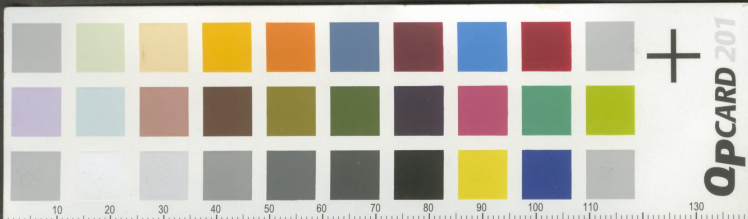
men det var väldigt bra att ha det, att ha det som en
alltid. Björkvid, som inte hade varit en för en av de
da båtarna på golvet. Men som det var som en av de
andra båtarna, och det var att det var en av de
av det som det var, och det var en av de
den med sig. Men det var en av de
för att skydda det som det var och det var en av de
andra båtarna som var en av de båtarna som det var en av de
stället och det var en av de båtarna som det var en av de

Julmorgonen följde den, och det var en av de båtarna
tidigt, och det var en av de båtarna som det var en av de
stället för det som det var en av de båtarna som det var en av de
som det var en av de båtarna som det var en av de
de båtarna som det var en av de båtarna som det var en av de
stället för det som det var en av de båtarna som det var en av de
som det var en av de båtarna som det var en av de
som det var en av de båtarna som det var en av de
som det var en av de båtarna som det var en av de

Det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna

Det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna
som det var en av de båtarna som det var en av de båtarna

Anders Nilsson

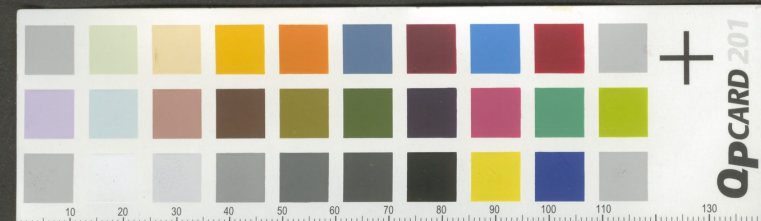

Hembygdsforskning

ny.

Om julafton tar man in halmen när man kam-
mer från basten ä så när man ha brjdt ut kastar
man i taki ä de som fasnar först he ä lycksträ ä tom
ska häng i taki tom strån. Ä så vider man en lång
karbas ut halmen ä de tar man ä ifrån golvet. När man
har en lång karbas tar man en duk ä binder den för
ögona på någon, ä han ska sitta på en pall så går
alla omkring ä smakar ä nappar ä den som sitter
på pallen han ä stek. Ä så när dom andra smakar
ä nappar så ska han slå me karbasen ä den som
de då tar ska sitta i ställe. Halmen får ligga på
golvet ti nyäre, för man får int sopa ut jullyckan. Om
nyäre brjddär man bara lite ny halmen på ä så får
den va där ti trettan, ä så brjddär man lite halmen
på åter. Om trettan ätis de stek liksom om julen.
På tjugandag gick ungdomen ä sopa ihop halmen.
Ä så gick dom i källarn ä syd ut tunnarna allt
va di va. På gick pigona ä ta rockarna från bodän
ä så förde dom dem i korsstjnsknuten att varm-
na. Sedan kom de gammal spelman (de fandist
i byn allti en gammal spelman) sedan när spel-
man kom så dansast de ut juln. När dom då had
dans så bestaist de öl ät drängarna ä mänakarna.
Tomasmässdagen sku man stäk fläski ä brygga. Där som
man bryggd så fick inga surbrö vara i samma rum.
Julsvinn sku vara uta täbris, den sku bindas på en
äbrusti fimbeltång. Man sopa all aska ut un me den
ä den fick int användas bara om juln. Julbrögä-
ringen sku ske två dagar före juln, den första kalla-
dist för skrapandän ä den andra för doppandä
in. Dagen före julafton koka man först gräten.
När gräten va koka, äst man opp den ti svalna ä
satt smörögor i den. Sen had man eld i ugn medan
gräten valna att den sku sätta sej. När elden va

nerbrunni sopast un rein å gräten sattist i un. När
 gräten va brun taist den ur un, å så sträddest
 där snervitit finsätt kanel å socker på. När de
 gjort sattist gräten in i un tillbaka så att den sku
 bli lite badda. Sen gick alla i hastun, bara vär-
 dinnan sku bli å valla gräten. Å sen när dam
 kom in från hastun, lad värdinnan så många
 smulur uta limpan, som han had kuddur i för-
 se, så lad han en näva malt tinar brösmulur,
 sen strädd han salt på. ^{Den gav korna} Sen lad havra i en
 nacka å så fukta han de me öl å brännvin å
 så gick han å äst åt hästarna i kräbban, de va
 hästarnas julgåva. Sen när stable å förse va skött
 kom alla in, å när alla va in sattist maten på
 borde å alla åt till kvällsvard. Iskan sku sås på
åker för att maskarna sku hållas därifrån. När man
 laga julkronor sku halmen först klippas i långa
 å korta bitar, å sen laga man först en stor kran
 å däromkring sku var många små kranar. Sen
 sku där lagas ett kors uta tunna stickor å där
 sku vara ett hålvar enda; korsen sku sen trädas
 in i kranen, å så ska där vara ett ljus i varje hål. Kro-
 nan sku sedan hängas i taket över om borde. Till juln
 baka man två limpar, den en ska var uta surmjölk,
 den andra bakadist ti sötsurlimpa. Dam spara-
 dist i en ^{ragmjölk} ~~ragmjölk~~ för att dam sku hålla sej fär-
 ska å mjuka. Dam ätist sedan länge me helu juln
 för dam sku vara slut när julkälgin va slut. Ända
 andemakter ansågs vara grannens illvilga maten,
 å då bruka man ställa sej me ryggin mat gran-
nens portstolpa å spatta tre gånger övi vänster
härda. ^Å ~~Å~~ flickorna se nyårsny ska dam ropa:
 Nyårsny, nyårsny vems maka ska ja bli vems
 skaka ska ja baka vems skjorta ska ja g sy
 Nyårsaftonen skall man rita tre runda rin-
 gar överom alla dörrar å ett kors i varje ring. för var-

je kors man ritur skall man säga fader, son,
helig ande. Fastlagslisdagen stiger man riktigt tidigt
upp om morgonen så skall man sopa gatul
så bär man ut soparna till grangården och kas-
tar dem öve planket och säger: allt damb å atur
åt tedär i tetta äre kastar övi åt te. Sen oppett
middain kokar man ärtsoppa i go tid fär di
å så skumar man skumme uta ärtsoppa i en
kopp å så bär man koppen undi förkle ut i la-
gårdn å så smörjer man kuddans spinarna
å så kastar man koppen ut i girum för gluggin,
så får inga kuddans sjuka spinar å så sparkar
han inga ikull mjölkambare om sammarn. Sen
går man in å äta ärtsoppa, å så går man
ut å åka. När man å ut å åka har man en
linknäckå i barmen å så sjunger man: langline
langt som tärnäma knoppna opa som bärna-
na. När man åkar förbi grannen skriker man:
stoppor å skevar i grannas mors nävar, är å
ett bonställe ska drängin å skjusa, om han inga
kör i kall så får han en sur när han kommer
hem å så blir line så starkt att he inga brister.
Så ska elden släckas väl ut å så ska man gå
tidit å sova så hinder han föri me allt arbet.

Maria Charlotta Eklöv 65 år

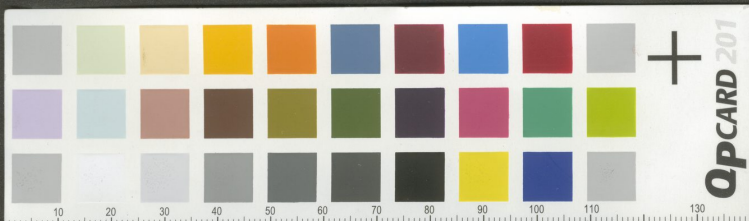
ny.

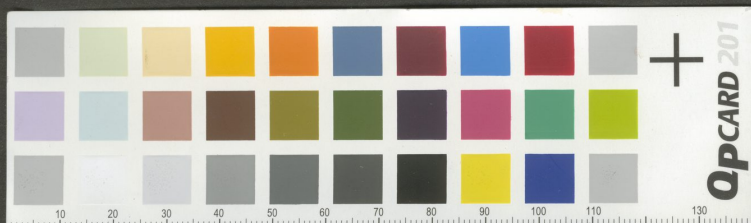
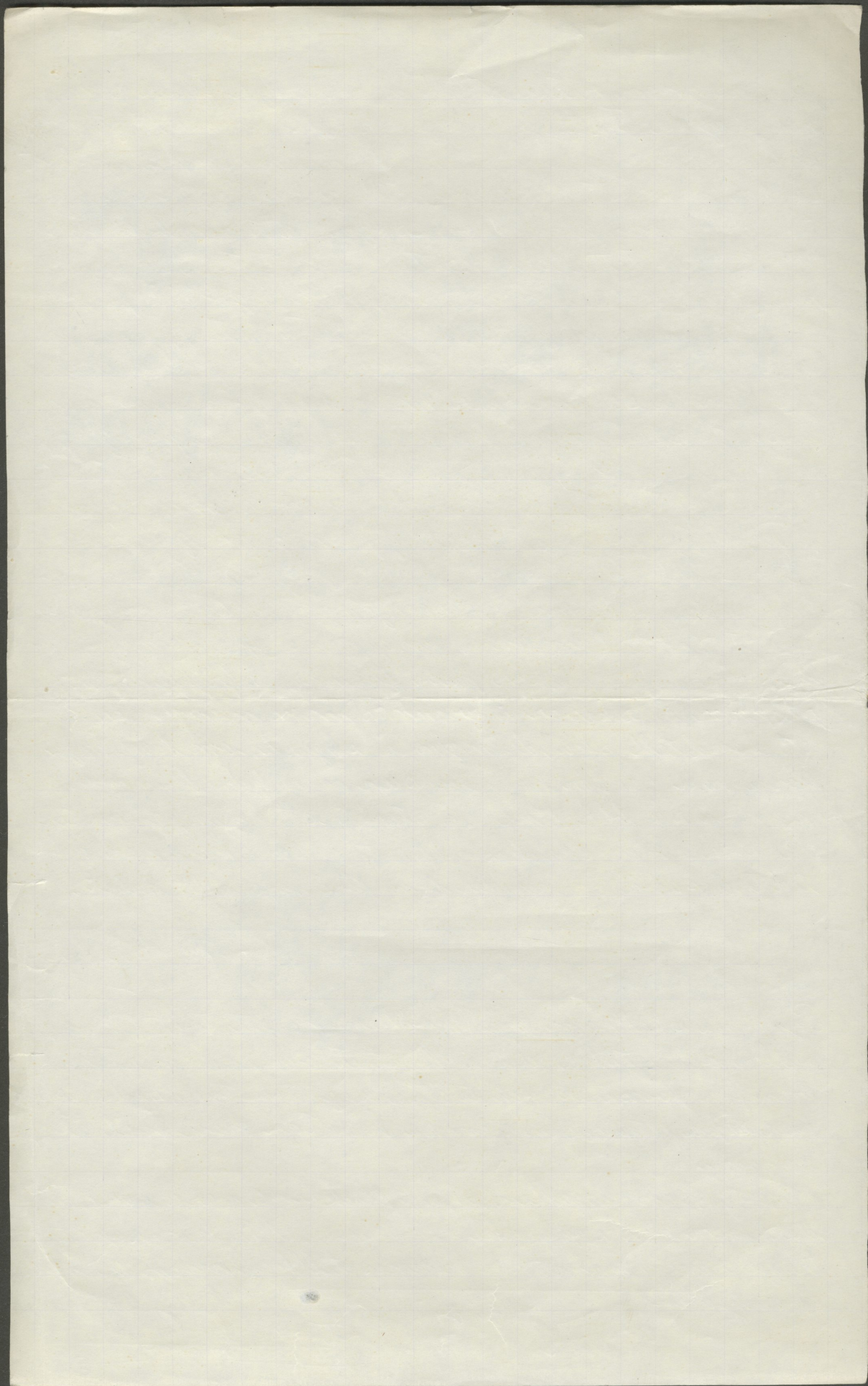
Pojkarna skall om påskkvällen ha ett trätffat med
vatten och ställa det i fönstret och sedan står
framför fönstret och trättu sig utan träl, sedan skall
han ropa efter sin vän så hämtar han träl åt
honorn.

Om johannrenallen skall flickarna vara bara un-
därkjolen och sopa åkerrenarna. När han sopat
tredje renen kommer hennes tillkammande med
åvankjolen

Nickby är i
Sibbe sn (V. S. O. W)

Nickby, Borgå om
Fina Eklöv, 70 år

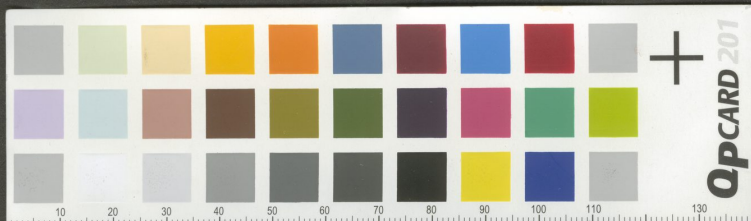

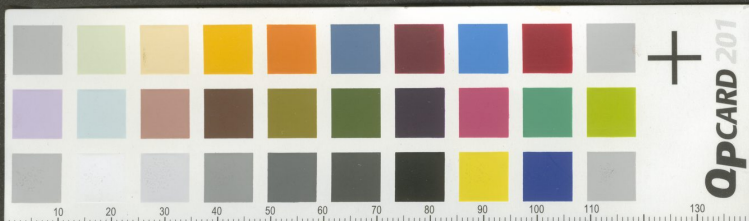
Gamla julader.

ny.

Julfirandet för var mycket annorlunda
 än nu. Strax efter allhelgon började man vanligtvis
~~rusta~~
 rusta till jul. Vinterns behov av smetbröd skulle
 bakas nu. Lilla julen firades första advent, men ej
 på något särskilt sätt. Före jul spunno kvinnorna flitigt,
 men på Tomas-dagen föides spinnrockarna ut antagligen
 för att de hinna ta stia med andra sysslor, därefter
 bakade man vetelbröd och jästbröd. Julaftonsdagen skulle
 man tidigt på morgonen köra hem hä. Man satte
 upp otröskad havre- eller råghalm åt fåglarna. Jul-
 aftonsdagen eldades baskstugan, och var ~~man~~ ^{och} en skulle
 ta sig ett bad. Julaftonsdagen intogs råghalmen som
 breddes över golvtäljorna. Därefter provade man huruvida
 följande is ridskörd skulle bli. Det tillgick så, att
 man kastade halm mot takisarna, på vilka vanligtvis
 funnos spikar instagna för andra ändamål. Ju mera
 halm, som fastnade, desto rikare skulle skörden bli.
 Man upphängde i taket även en julkrona ~~av~~ halm.

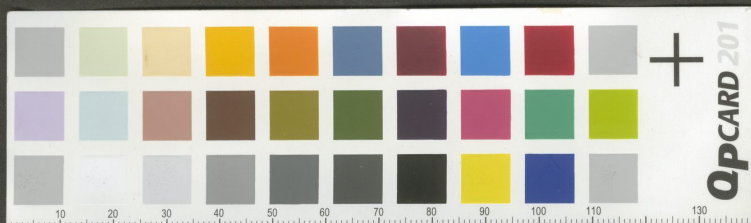
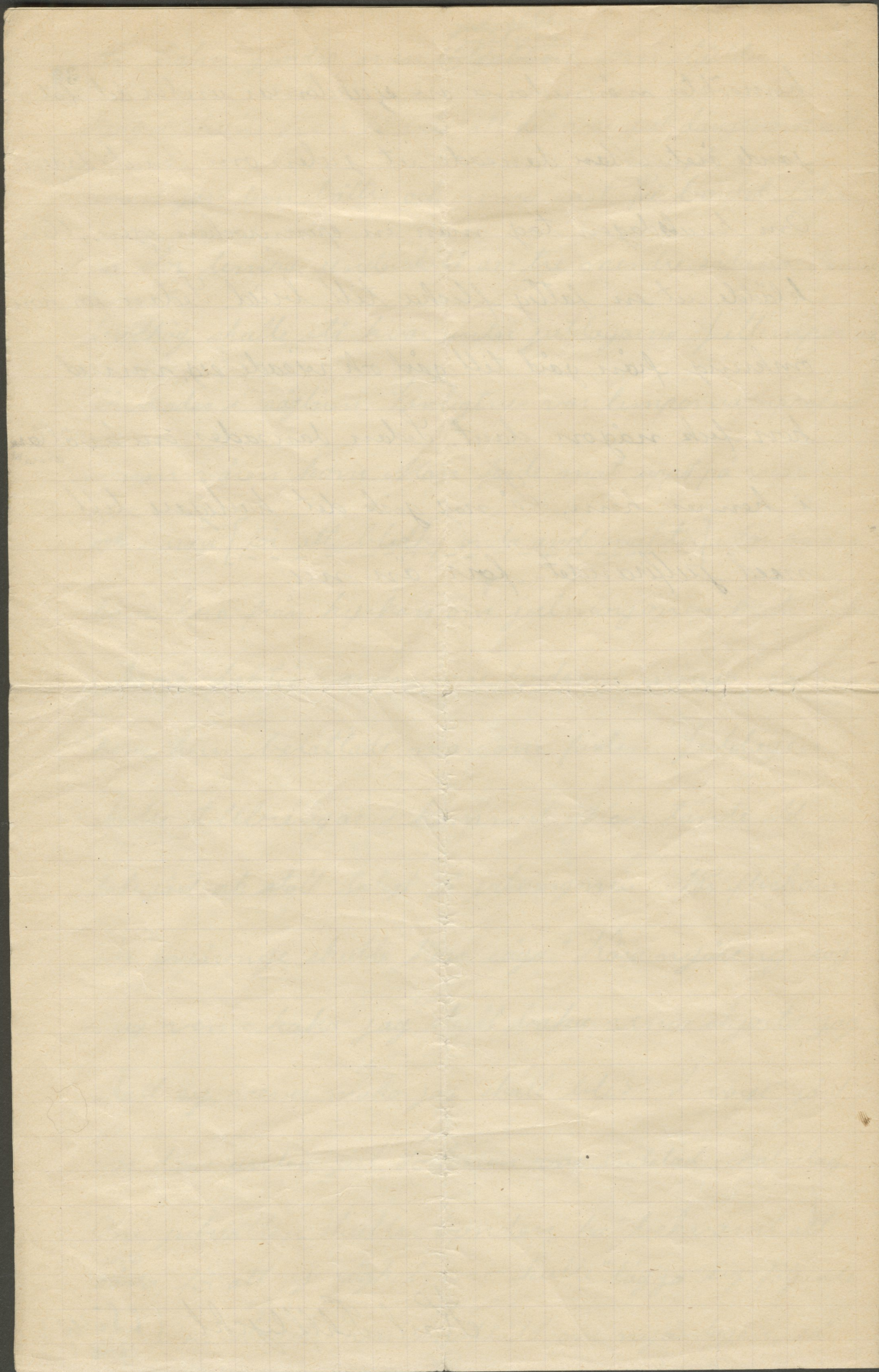
Ar halvn gjordes även ~~istället~~^{inlämnad} ~~istället~~^{inlämnad}, som ställdes i vian.
 Djuren skulle ären få veta att det var jul, dägenom att
 man gav dem bätte och mera mat. ^{Inne på} På bordet lades
 en stor linipa, understödd av tre mindre sådana. Dessa
 brödhög skulle stå kvar under juldagarna. Jullimporna
 förvarades i rågläven. Vanligtvis var limporna uppätne
innan våren kom. Man förde mat upp på vinden
 och i rian [för att blidka onda andemakter]. När man
 kom hem från kyrkan om jultorgonen höjde man
 i kyrk, duktig var den som höjde om många. När man
 kom hem berättade man om fäden. Juldagen
 skulle tillbringas i hemmet. Man tände eld i
 ladugård och stall tidigt på jultorgonen. När flickan
 såg nyårsnyje skulle hon säga: "Kära nyårsny, säg
 mig vems kaka jag skall baka, vems skjorta jag
 skall sy, vems maka jag skall bli?" I varje gård
 var dans under jul. Locknen var indelat i kalaslag.
 Om jultatten skulle bonden ha bekvänt att
^{vore} ~~vore~~, för att ej råghalmen skulle "lägga sig följande
 år." Om skogen var snöklädd om nyårsdagen, så

hemsoökte människorna ar sjukdomar under det ³⁹för-
jande året. Man dansade ut julen om knuts dagen.

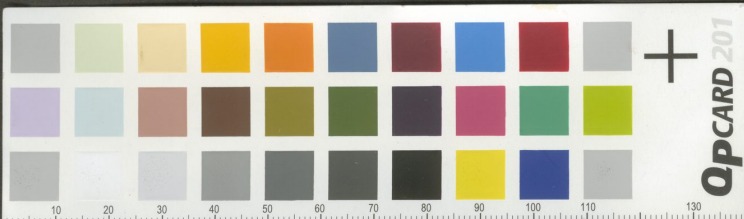
Om knutsdagen tog man in spinnrocken igen. Man
klädde ut en fattig flicka till brud. Sedan for hon
omkring från gärd till gärd och visade sig, varvid
hon fick någons slant. Sedan dansades om kvällen
i hennes hem. Så nog gick det hurtigare till
med julfirandet för än nu.

Karl Lihllycht. (i Sjöb.
Box 1)

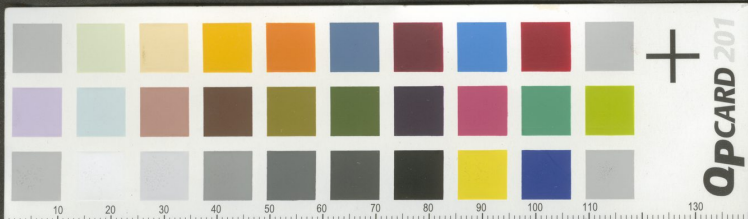

jultillrustningarna börjades tre
veckor före julen. Lilla julen firades tre
veckor före julslagen, man hade ingen
 särskild städning då än, utan alla
skulle fara till kyrkan och man höll
den slagen helig. På Tomas dagen skulle
man iakttaga huradan vederleken var,
de flästa skulle fara till marknan
slä och taga hem julleränvinet.

Till julen skulle alla möbler tvättas
och gnidas vita med sand, för att
möbler vara smäddade för behövdes
mycket arbete för att få dem rena.
julsängen skulle pyglas grön
med förlåtan, den skulle vara
färdig till julaftonen. Före
dagningen på julaftonen skulle
männen fara till skogs efter
julveden, som skulle räcka över
julkälgen, kvinnorna skulle
koka maten att den var färdig
på slagen. Julhärren sattes ut
åt fåglarn på julaftonen, på

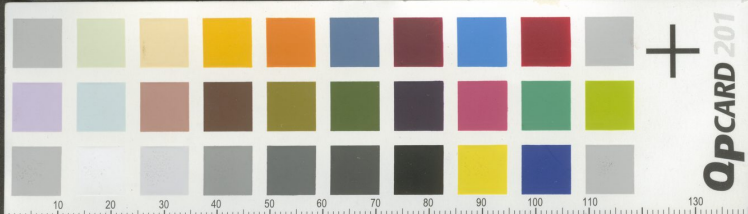

2.05
ker

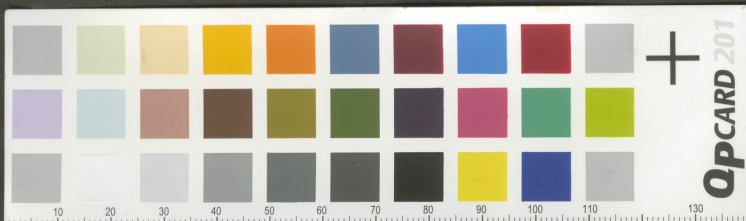

någon lång stång eller i någon ^{sid. 2}
ris hög, man matade ⁴¹ fåglas även
med hampfrö som ströddes i
portar. Julbrasan tändes sen allt
var färdigt på julaftonen, askan
lades i förvar och räddes sen på
någon åker. Julhalmen breddes
på gårdet, den skulle vara pågående
enda till nyåret, alla måste ligga
på halmen om nätterna. Man
hadde människa och stjur bilder
av halmen, som man ställde ut på
gården, över julbågarna. Kreaturen
fick bättre mat än vid andra tillfällen.
Julbordet dekades med brädlhöggar
och brännvins kannan blev ställd
även på bordet, den vanligaste
maten om jul var lutfisk, potatis
och korngrönsgröt. Dagen till jul-
limpyran blev gjord av rågmjöl
som blev röd i varmt vatten, den
skulle stå och jäsa en vecka utan
jäst så att den blev söt och sur.
gullimpyran förvarades över julen
på stänger i taket som kallades

2. 13a
kent.

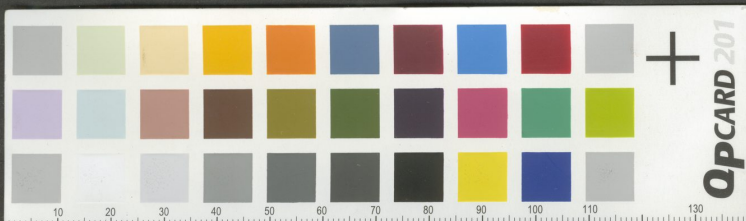

Maître Maudslayi

Vö"

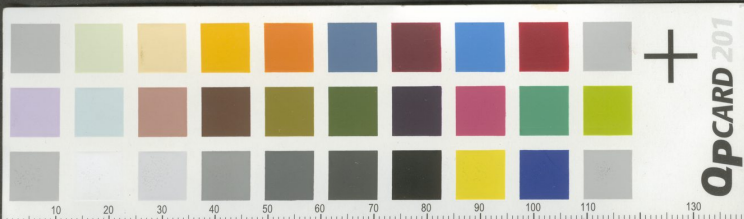
Maria Hansen

pinnstänger. Efter hylgen förvara-
 48 dess linorerna som bliv kvar
 i bostaket, och man äto dem endast
 då man hade främmande eller
 om man skulle fara vänstans
 och ha mat med sig.

På julmorgonen steg man upp
 tidigt och for till kyrkan.
 julsåket förbevras bort med
 facklor som man gjorde av fettträd
 som skulle brinna borta, som tände
 man tidigt på julmorgonen.

Den som hade hem fört från jul-
 kyrkan skulle på bästa råghården.
 Efter hemkomsten från kyrkan
 åt man vid dukad bord grät som
 var stekt i ugnen. På julsågen fick
 ingen gå till en annan gård, eller
 by, som man kallade det. Stensålag
 jul blev det inte gjort något särskilt,
 men man stekte i påkuret tidigt
 på kvällen. Trede ålag jul kallades
 Ståffålag; då skulle ungfästen vatt-
nas vid någon källa, då började ungfa-
 marna fårlas från gård till gård

sid 4.
43

och poikarna hade brännvin och bjöd
på där de kammade, då dansade
ungdomarna i någon gård.

Loken husbönder samlades under jul-
slagarna tillsammans och höll kalas
och rätslaga om något.

Nyårlagen togs emat även som jul-
lagen, men man tog bort halmen.

Man för tidigt till kyrkan och man
hade packorna att brinna på morgonen.

Första blidan efter nyåret ~~hålls~~
räknade man att det var träsk-
brändagar till rågsbården. Ginnräcken

fick inte användas före trettondagen
för att det icke skulle olyckas med fären.
(finns kringgången)

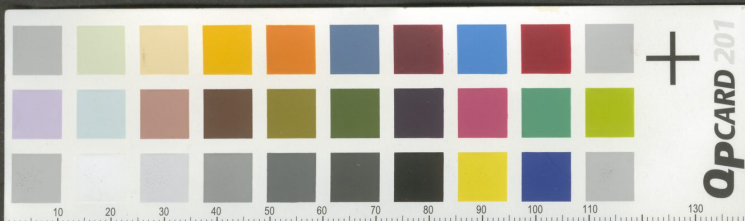
På trettondagen började spjängissarna
färdas till varje gård, de begärde pengar
eller kläder och matvaror för spjunga.

De höll på ett par veckors tid till de
hade färdats genom hela socknen.

Om det var illväder på trettondagen
sade man att det skulle vara trettan ill-
veder på hela året. På Gygandagen
var julen slut då dansade man ut
julen, det kallades Gygandajul

sid. 5

44 slansar knut ut. På fetisdagen
kläddes brudbruden, det gick till
på det viset att de kläddes en flicka
till brud, och en flicka var i mans
kläder ^{och följde med bruden} ~~som var brudgummen~~, så gick
de efter vägen med ett stort sälskinn
som följde efter, eller så kändes man
med hästar i långa rasler som kalla-
des långline, det betydde att man
skulle på långt linne på sommaren.
På Nattsdagen säges björnen vän-
da om sig då han ligger i drala.

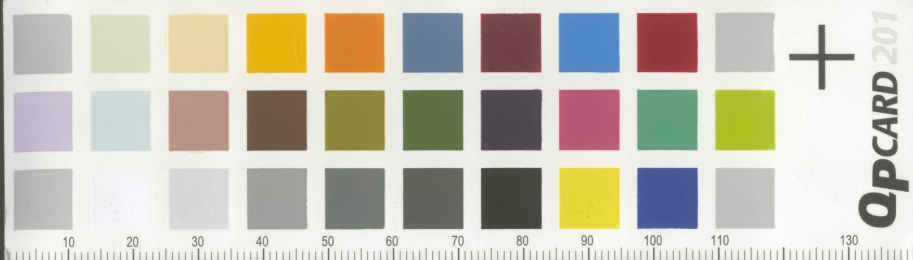
VF Margit Bömans

45

Hur man gjorde julen i en äldre tid i min hemtrakt

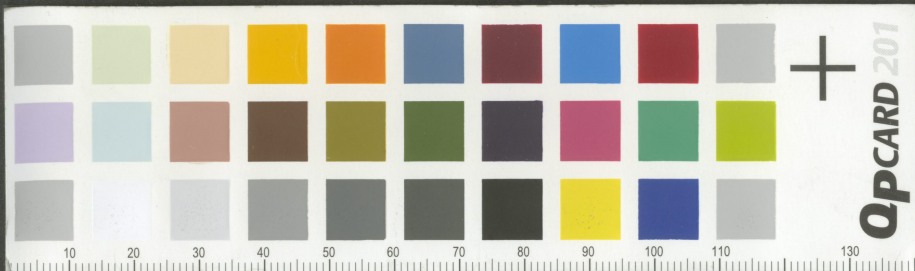
ny.

Julen var ju den största av alla högtider, och för den gjordes stora förberedelser. Lika jul tolas-
as man ej om före utan sedant, då skulle korianerna sjun-
gas i kyrkan. För jultillrättningarnas påberedande var inte
någon viss dag utsedd, endast i så god tid att allting
hunnit bli färdigt. Till de viktigaste arbetena hörde julstapet, jul-
öllet och brödräkningen jämte rengöringen. Att städa julkis var
alltid husmoderns göra, och av husem fanns två slag. Grundju-
sen var de förmämligares, och var de formade i tre grupper
och ställdes vanligtvis på bordet. De andra bestod av ett och
ett och placerades i stakar i fönsterna. De som ville göra
det extra fint städde två lys i samt fönster. På var julstap
som inte fick glömmas till rista minuten heller. Det byggdes
av malt men skulle göras så mycket starkare än det vanliga
maltdruka. Jullimporerna skulle göras av sötned, och som-
malet utemjöl behövdes det också limpor. På var det vanligt

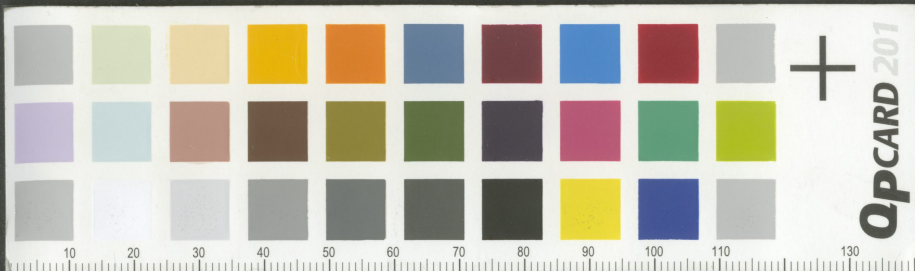

x) syftar på vädrelsen

att baka svart bröd / hållbröd som torrades och skulle räcka
 hela vintern. Från dessa tider finns det ännu ett ordstav
 ? | som lyder "Tommor kö om oss tre dagar före jul." x)
 Ett gammalt vädrelsespår som härstammar och är från den na
 na tid "På den väder det är allhelgonadagen skall det
 vara juldagen. Den stora julkongörningen skedd julaftons
 dagen. Den na dag kallas och är "Skrapadagen". På skra-
 padag golvet och julkalmen bruddas ut, som var en
 riktigt lång råghalm. Under juldagarna lär det varit vanligt
 att dansa i kalmen, som flugit under bord och uppåt
 väggarna. Julaftonsdagen skulle allt julna luggas för en
 dagningen. Den skulle även räcka över nyåret. Julgran
 är och är en nyare tids funning. Julkronan julpägel
 har ej heller förekommit i denna trakt. Julaftonsdagen skulle
 djuren kallas till en färd om ej. På de större städerna
 var det vanligt att baka ett större bröd för ett och
 var en horddjur. Någon "julkög" på julkvällen har
 inte heller varit vanligt i denna trakt.

Den vanliga maten julafton var lutfrök och risgryns-
gröt eller den gröt som kunde åstadkommas. Om julmatten
ställdes alltid ett glas med i grötfatet, om det black-
ade hade föran det brann med bådade det intet gott för
framtiden. Ennå gröt skulle "Glustomten" få tillgods-
göra sig med, så att han saknat skulle sköta om huset.
Julmorgon började julottan kl. fem och höll på till
11-12 på dagen. Då följde man för till kyrkan skulle
det ätas. Huru eller "natthörs". På följde en allmän köp-
töring från kyrkan, den som hann först skulle först
få sommararbetena gjorda. Efter hemkomsten var det då
vanligt att äta ett grundligt målt mat. Juldagen må-
te alla hållas ⁱⁿ ~~på julmattan~~. Den som gick bort blev kallad
"julgris". Om afton ^{kommer} "Staffans gubbar" och
stämde ljudligt upp. "Staffan" var en stallebröns.
På legrade de en sup, änka god jul och förtäta
till nöta ställe. De var då utblädda i angående på-
var, hade långt chagg och maskor för ögonen.

Slut Julen firades fredom

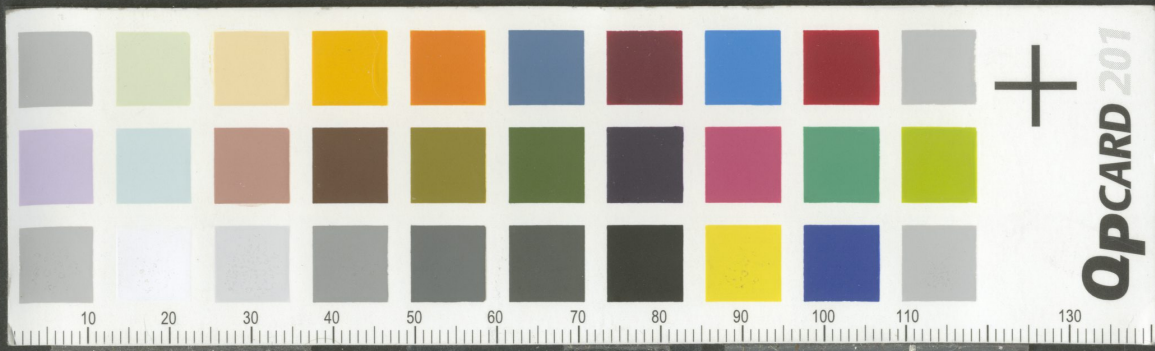
my. Våra förfäders seder och bruk att fira julen är något olika än våra seder och bruk.

Då räknades att fullt ut. Svingarna tog sin början en månad före jul. Det skulle stöpas ljus och dricka tryggs och ju fortare man fick rådan i från sig bättre var det.

På Tomas-dagen fick man inte ha spinnrocken inne. Det skulle fullständigt pågå som bäst. Att få Tomas i rocken ansågs för mycket farligt.

Julens bandar dagen före jul-afton och resten sedan öpp på julaftonen.

Att foglarna sätter ut skåvor

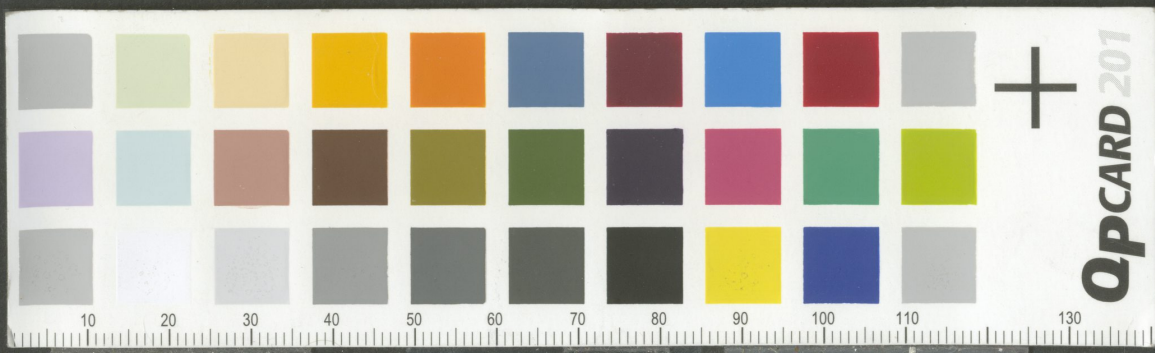
50
på långa stänger eller rätter de
upp i något träd. Breden
spikades också upp under fön-
stren därpå man strödde horn
ät foglarna.

Fulboden tog man in dagen
före julstäckningens början och
den sträckades upp så jämt att hela
travet likna en slät vägg, ful-
stravet fick man inte böja på
frön efter jingonade jul.

Fulhalmen ströddes på golvet,
eller också togs in hela skårar
och lades under tränska bordet
därpå familjens barn fingo rova
fulmaten.

Fulkronor bandes av emis och
sivade, med granna band.

Någon särskild föda gav inte åt
djuren endan jären skulle ha ask-
lör på julafton. Mera föda än

51
vanligt fick djuren under hela
julen.

Julbordet pyddes med hemstaps-
ta quen gus.

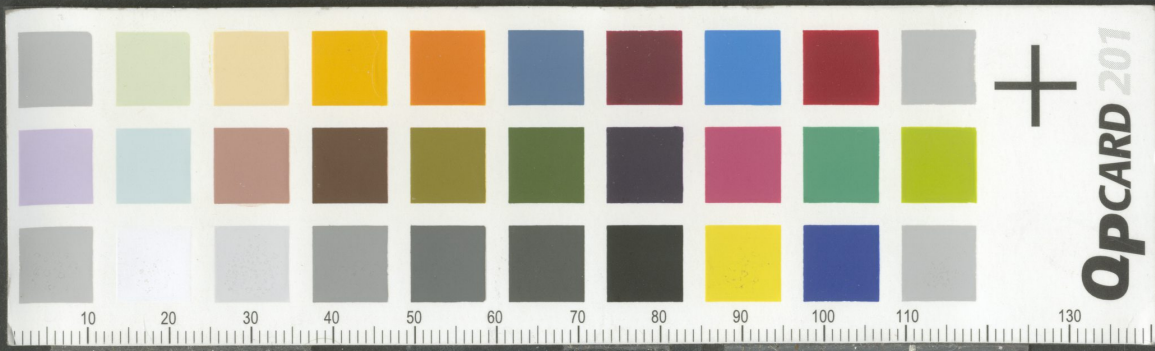
Brödkakorna skars i halvor och
stappades upp i en stor hög på
bordet.

På Åland bakades alarig tim-
por medan svartbröd, vilket för-
varades inbäddat i varma kläder
i stora träg eller lådor.

(Jultoniten existerade inte
fordomags.)

På juldagsmorgon kördes alltså
i kapp från kyrkan. Då skulle det
prövas om man ägde den bästa
hästen.

Vid hemkomsten från kyrkan åt
man julmiddagen. Resten av
dagen tillbringades under tävling
och sång, eller skrei låg man att

52.
Nov.

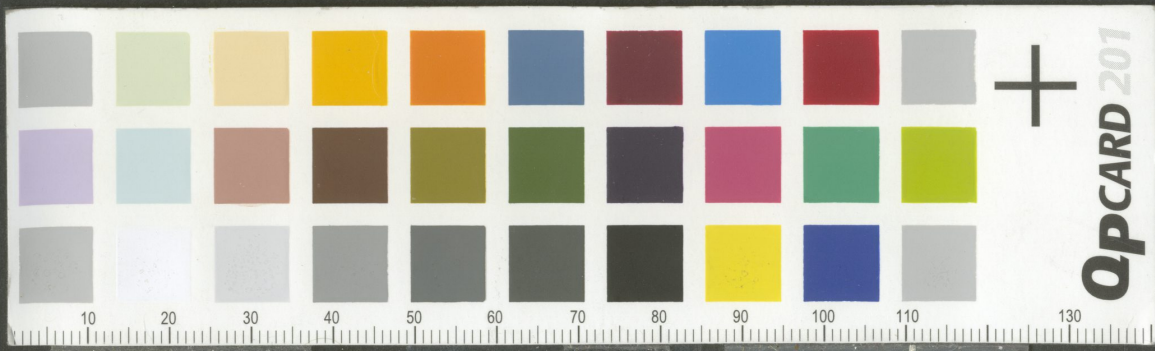
Den som gick bort på juldagen
hallades fullgrip.

Vid Staffans sjungning gick
tre personer och sjöng utan-
för fönstret från gård till
gård.

Den 13 januari ansågs julen
slut och då har den varit
i tjugo dagar.

Tjugonde jul bultar man
fullen ut "Påger en bräpse" ^(avgränsad påsar).
Då klädde man ut sig och
tog en dräktbå eller kvast
med och gick så från gård
till gård och bultar och ropar
om vattannat.

Lagomman: flera äldre
personer från
Mörby.

Famngal folketro i Varpes. Ellen, Starvik

Berättad av Vilhelm Södergran, ålder 90 år
 " " Kristina Trückers " 89 -

seg.

Julen såväl som andra stora högtider var förbundna i folktron med en massa vidskepliga föreställningar och bruk ända från gränsen förut vilka levnadsvanor giva uttryck här för. På t. ex. trodde man att de avlidnas andar besökte sina gamla hem, och på en del orter t. o. m. dukades ett skilt bord för dem på julkällen. Och barnen skulle även ha sin del av julmaten annars drabbades husfolk och kreatur av olyckor under det kommande året. Och det ansågs farligt att komma tidigt till julottan ty man trodde att de dödas andar sedan de besökt sina gamla hem samlades till julgudstjänst. ^{och då} När någon in i huset de hade slutat blev den personen dödad.

Jultillsättningen började tidigt på föregående vinter, med spänning och vernad, malning, siktning, byggnad "Anna med kanna" vilket betydde att det oömbärliga jultöket skulle vara färdigt till ornadagen. Det skulle melles, bakas och gäsen stöpas vilket icke var det minst viktiga, ty förutom de vanliga gäsen och de stora "grengäsen" som skulle stöpas för hemmets behov, skulle varje bondefamilj bestå ett jultöllet till kyrkan. Den som ansåg sig vilja vara något till bonde med högt anseende stöpte sitt gäs i "vålände" matströper av ett slaktat nötkreatur. Vålände togs vid slakten, och en träpropp groo nog att fulla detsamma, isattes att torka till gässtöpsningen. Träproppen drogs ut och den upphäckt talgen fylldes i "vålände" med ~~våken~~ hängande i mitten. När gäset stelnat drogs "vålände" av och man fick ett välformat

+

OPCARD 201

stort och fint kyrkhus.

Skivningarna av golv och väggar utfördes en eller flere dagar före julaftonsdagen. Över julen brände man ej "pärtan" utan giss, varför det rökiga taket betäcktes med pärtor emellan takisarna.

På julaftonsdagen sattes julkorsen upp vilket var mycket vackert utskuren i trä, när skymningen föll om kiällen hissades en lykta upp under julkorsen.

(Julkärven åt fåglarna ha icke länge varit i bruk, så långt de gamla minnas tillbaka ha icke denna vakra sed förekommit)

Julladet var något obligatoriskt en hälsomyttig sed som alldrig kunde försummas. Bådstugan skulle eldas en eller par kvälar för julaften, alldrig på julaften.

Julorden skulle vara den bästa och torraste man kunde finna, huggen i styck, för att brinna klart. Den fick ej vara av sprakande virke, att julgröten skulle bli nedsprakad av kol.

På julaftonskvällen bars kalinen in, och ströddes över hela golvet. Alla skulle över jul säva på hö, och strö som Frelseren hade föt.

På julaftonsdagen utfördes alla de husliga sysslorna mycket tidigt på dagen vanligt vis lade man sig att säva tidigt på kvällen. Kvättaren utfodrades mycket grundligare på julkällen alla skulle undpfagnas med bröd och surkaka, och husen brinna för dem till gärdets folk gick till vila. Jullordet dukades noggrannare

än vänligt, lutfisk och julgröt var något som alldrig saknades på jullordet. Efter maten läste husbonden jultexten varför alla skulle sitta stilla och lyssna på. På julnatten skulle man ej duka av bordet smörstaken, brödstapeln, brennvinsflaskan och det greviga huset som skulle brinna över natten.

"Den flicka som önskade se in i framtiden, eller under följande år se sin blivande make, skulle när hon dukade jullordet duka åt en extra person, skulle sen gå ut och titta in genom

OPCARD 201

fönstret så skulle hon få se honom sitta vid bordet. Tyntes
ingen skulle hon bli ogift under påföljande år."

På julfmorgonen steg man tidigt upp för att komma till julottan
som börjades kl. 5 på morgonen. Facklor utsattes på gårdarna
och på gårdsgårdarna längs efter vägen för att lysa för
dem som skulle besöka kyrkan. De som icke hade häst att
åka med, gick till fots längs vägar bärande en fackla till
belysning. Komman till kyrkan sattes facklan utanför
något kyrkstall att brinna under gudstjänsten. Efter jul-
ottan gällde det att komma hem så fort som möjligt
ty den som först kom hem, fick sin gröda först
inbergsad under påföljande skördetid. När man kom
hem från kyrkan utfägnades man med en sup varmt
brännvin, som särskilt under julhögtid bevarades i stor
varmbaflaskor, vilka stodo stolta utradade på hyllan ovan-
för gavelfönstret, till arbet som på sönderskurna lums-
bitar av smörjolsödet.

Juldagen förflöt lugnt och andäktigt "ingår in och
ingår ut," (vilket, minnera sellan respekteras.)

Man hade rätt att skämma om, ja straffa den som ej
hade vett att hålla sig inne på den stora juldagen.

På anarndag jul påbörjades julfirandet i uppbygg-
hetens tacksen, såväl av äldre som yngre. Ungdomen
dansade, och de äldre gästade varandra och kände
efter varandras "storvarmbaflaskor" allt vad glaset höll
unga arbete, födan skulle räcka åt kräken hela jul.
Redan likaså. Det festades bara i runda kring där
då "Hunt körde julen ut.

(Hjörgossarna slutade i orten på mitten av 1890-talet.)

Lappbruden kläddes etidra Juggendodag, men allmän-
nare "fettisdagen". För bruden kördes ikring med brud-
skaran efter, utklädda i alla tänkbara kläder och faso-
ner. Senare på kvällen kalasades och dansades med

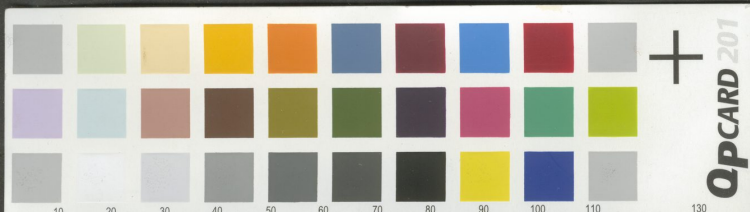

OPCARD 201

liv och lust, där ordning icke alltid var den bästa.

I pastan togs julkorset ned, det var då slut
med gulglädjen, - sorgeliden inträdde. Inträffade nå-
gon sorg i huset om någon av familjemedlemmar-
na dog fick icke julkorset vara hissad i höjd, utan
togs då ned.

*Regeringen på en sådan dag
Härskarna (11 januari)*

Signe Lördahl, Pa.

Julbeder fördom dags.

Då jag fått i uppdrag att skriva huru julen firades fördom dags, vill jag berättäla det jag har fått reda på av en äldring på 77 år.

my.

De stora julbäddrens tingarna börjades ett par veckor före den stora julhelgen. Först hölls julbäddens ej på något särskilt sätt än i vår tid, men ejis inte alls.

På Tomas dagen fick man ingenting göra än som var nödvändigt. T. d. golvet skulle sopas flere gånger om dagen. Poporna skulle föras till tre olika vätskål. Till mat skulle kokas soppa av gris fötter och potatis.

Man reser julkors eller scripar van- för dörren till bostaden. Man ritas dem med krita.

Den stora julbäddningen sker tre dagar före juldagen, men något bestämt namn vet jag ej.

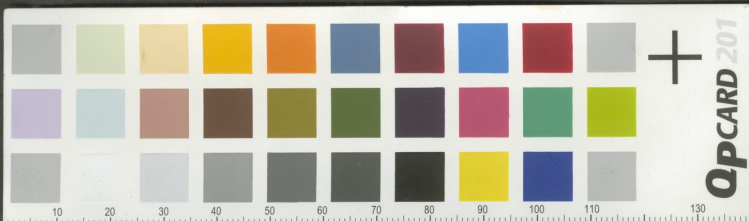
Före dagningen julaftos dagen eldade man baddstugan kl. 3 på morgonen. Man tog in allt rött fläsk, som befunns vara kerat i baddstugan.

Alla fåglarna sätts ut kända av haren- halu, men även gav man åt fåglarna resten och gryn på träden utanför fristen på jilmorgonen.

Med julbäddens betydelse var egentligen ingenting än, att de skulle bli rena och taga mat julen med rent samvete.

Det användes björkved och brasan tändes på jilmorgonen. Askan användes till lut vid bytet.

Halu kastades om julaftos da-

gen på golvet och under takåsarna.

Julkonan bands av röjpipor eller av en grovre halm. Den gjordes först till en stor kvadrat och omkring denna några små kvadrater. Ljus sattes i den på Julkvällen till äminnelse av Jesu födelse.

Av halm bands människoliknande gestalter, bland annat en som kallades julbisin. Han ställdes mitt på golvet, och alla barnen och även de fullvuxna skulle dansa med honom.

Ht kreaturen och särskilt åt hästarna gavs linna, öl, brännvin, gästbröd och havre på julfmorgonen.

Bordet dukades hur man ville ha det. Brödstapeln ställdes mitt på bordet och fick ej tagas därifrån än tjugondag jul, då julen var slut.

Julmaten utgjordes av samma mat som nu och allt efter förhållandena.

De vanliga gullingarna bakades av rågsäd. De förvarades i degtröget uti bodan efter julhelgen. Limpan sparades till nästa rågsädd. Sedan gavs den åt korad.

Med onda makter användes ej någon särskild metod än, att man försökte springa eller lösa ut dem ur huset. Om det ej hjälpte sköt man ihjäl dem.

Till kapp löpningen efter julgudsstjärnan i kyrkan bekläddes hästarna med blållor och klockor h.o.m. med koshällor. Man försökte köra så fort som hästen orkade.

Vid hemkomsten gjorde man ingenting än åt, soode, läste och sjöng.

Man fick ej gå till byn. Den som gick fick av krasten på jul dagen och kallades till "byssoipan".

På julandradagen fick man ej ge mat åt grisarna ej heller vatten åt hästarna förrän på e. m. Man stödde ut halm på gubben i ladugården och stället. Ungdomen höll nog dans på julandradagen.

Om Nyåret skole flickorna äta mycket saltfisk t. u 9 st. Om natten, då flickan blir riktigt törstig, kommer den blivande fästmanen och hämtar vatten att dricka till sängen.

Då en flicka ser nyårsnytt, skall hon utropa glatt, "nu kommer min fästman". Om hon får tag i en psalmbok, skall hon sätta den bakom ryggen och tagga upp den utan att veta, vilken psalm hon får. När hon t. u får en psalm, som kan sjungas vid en vigselakt, blir hon gift inom det nya året. Men om det blir en begravningspsalm, skall hon eller någon annan i släkten dö.

Julen är slut. Knutsdagen kallad tygmdag. Knutsdagen vor flickornas utklädda till poppar. Föjden härar var, att popparna i bygden sprungit efter dem, och då deingo fast flickorna, stode de dem i ansiktet.

Spårungossarna vor fem till antalet, och de vor lika klädda. Den störste i skroken kallades Herodes, och han hade en stor puckel på ryggen. De sjöngo och tiggde pengar. Om de ej sjöngo pengar, bl-
vor de förargade och skymfades husets inneverärlare.

Sagorn: fr. Johansson, Pernu,
77 år.

Signe frade.

July 20th.

